

de Kanttekening

MEI 2024 | DEKANTTEKENING.NL | PRIJS €5,99

Vrij, moedig & inclusief

Is onze demonstratievrijheid in gevaar?

dK-panel: kunnen we nog
gezamenlijk herdenken?

Nederlandse islam hoort
ook bij onze geschiedenis

Inhoudsopgave

de Kanttekening MAGAZINE

COLOFON

Mei 2024
Jaargang 7 - nr. 75

UITGEVER
De Kanttekening B.V.

HOOFDREDACTEUR
Mehmet Cerit

EINDREDACTEUR
Mariska Jansen, Ewoud Butter,
Tayfun Balcik en Ewout Klei
(magazine)

AAN DIT NUMMER WERKTEN MEE
Mariska Jansen, Ewout Klei, Lody
van de Kamp, Tayfun Balcik, Anne-
Rose Hermer, Thomas von der
Dunk, Fatima Ballah, Majorie van
Leijen, Abdelkader Benali, Meijer
ten Zijthoff, Chris Aalberts, Mehmet
Cerit

BEELD COVER
Palestina demonstratie
in Amsterdam 2023
Beeld: Ewoud Butter

CONTACT / INFORMATIE
010-2013740
info@dekanttekening.nl
www.dekanttekening.nl

Vrij, moedig & inclusief

De uitgave van dit blad wordt
mede mogelijk gemaakt door:

IMAA Accountancy & Advies B.V

6

Is onze demonstratievrijheid in gevaar?

● OP DE COVER

24

Kale man naar de kapper: 'Ik praat niet met iedereen'

● SAMENLEVING

● OP DE COVER

6 Is onze demonstratievrijheid
in gevaar?

14 dK-panel: kunnen we nog
gezamenlijk herdenken?

● SAMENLEVING

9 Een grimmige week -
Lody van de Kamp

17 Waarom toch niet alle
Fransen 'gelijk' zijn -
Thomas von der Dunk

10 'Hoogopgeleiden willen dat hun
kinderen het net zo goed krijgen'

18 'Nederland ook
verantwoordelijk voor
vluchtelingencrisis Griekse
eilanden'

13 Palestijnse smeekbede is
aan dovemansoren gericht -
Fatima Ballah

20 Hof: vrouw die moslima
aanviel moet geldboete betalen

32

Gloria Wekker: 'Er is nu gemor onder witte mannen'

● INTERVIEW

22 Nederlandse islam hoort ook bij onze geschiedenis

24 Kale man naar de kapper: 'Ik praat niet met iedereen'

● NIEUW IN NEDERLAND

30 'Mensensmokkelaars zouden overbodig moeten zijn'

● INTERVIEW

32 Gloria Wekker: 'Er is nu gemor onder witte mannen'

● WERELD

34 Hoe een straatjongen de school Pan-Afrikaanse Gedachtegoed oprichtte

38 Is Iran de vijand, of tot vijand gemaakt?

● COLUMN

41 Marokkaanse datingshow haalt oude denkbeelden overhoop - Abdelkader Benali

Is Iran de vijand, of tot vijand gemaakt?

● WERELD

38

'Toen Hamas de macht kreeg moest het ineens politiek bedrijven'

● INTERVIEW

● OPINIE

42 Zionisten doen alsof ze voor alle Joden spreken

● INTERVIEW

44 'Toen Hamas de macht kreeg moest het ineens politiek bedrijven'

● COLUMN

47 Tientallen redenen waarom het PVV-kabinet er nog steeds niet is - Chris Aalberts

In het kort.

Nederlander met migratieachtergrond heeft zorgen over 'dure' klimaatmaatregelen

BRON: PIXABAY

Uit verkennend onderzoek van de Alliantie Inclusieve Energietransitie (AIE) blijkt dat Nederlanders met een migratie- en vluchtelingenachtergrond termen als 'klimaat', 'energie' en 'verduurzaming' vooral associëren met een lege portemonnee. Ruim 80 procent van de honderd respondenten maakt zich met name zorgen over de financiële lasten die verduurzaming met zich meebrengt.

'De hoge energiekosten hebben vooral impact op mensen met lagere inkomens, woonachtig in huurwoningen', staat in het onderzoek, dat is uitgevoerd in opdracht van het Nationaal Klimaat Platform (NKP). Voor de goede orde: ook 'nieuwe Nederlanders' maken zich zorgen over moeder aarde en vragen zich af dit planeet wel 'leefbaar' zal zijn voor de volgende generaties, maar een meerderheid van de Nederlanders met een migratieachtergrond weet niet waar ze terecht kunnen voor vragen over energiebesparing.

Ze hebben uit noodzaak al wel energiebesparende maatregelen genomen, zoals zuiniger omgaan met verwarming en elektriciteit. Ook zijn ze bang dat een energietoeslag op den duur tot financiële problemen leidt of dat een wijziging aan de woning een huurverhoging oplevert.

Driekwart van de geïnterviewden is argwanend en ervaart het klimaat- en energiebeleid als onrechtvaardig en 'niet inclusief genoeg'. 'De indruk heerst dat vooral de rijken en grote bedrijven profiteren', melden de onderzoekers. •

Palestijnse schrijver sterft in hechtenis in Israël na 38 jaar gevangenisstraf

De 62-jarige Palestijnse schrijver Walid Daqqah is overleden aan beenmergkanker in een Israëlische gevangenis. De activist heeft 38 jaar gevangen gezeten.

'Het is hartverscheurend dat Walid Daqqah in hechtenis is overleden, ondanks de vele oproepen tot zijn dringende vrijlating op humanitaire gronden', reageert Erika Guevara-Rosas van Amnesty International. Ze zegt dat Daqqah zijn oorspronkelijke straf al had uitgezeten. Het feit dat de Palestijnse schrijver niet werd vrijgelaten is volgens haar 'een wrede herinnering aan Israël's systematische medische verwaarlozing en minachting voor de rechten van Palestijnse gevangenen'.

Sinds 7 oktober mocht Daqqah, bij wie in 2022 beenmergkanker was geconstateerd, zijn vrouw niet meer bellen. 'Zijn laatste verzoek om vroege vrijlating op humanitaire gronden werd door het Israëlische Hooggerechtshof afgewezen, waardoor hij feitelijk tot de dood achter de tralies werd veroordeeld', aldus Guevara-Rosas. 'Zelfs op zijn sterfbed bleven de Israëlische autoriteiten huiveringwekkende wredeheden jegens Walid Daqqah en zijn familie aan de dag leggen, waarbij ze hem niet alleen adequate medische behandeling en passend voedsel ontzegden, maar hem ook verhinderden definitief afscheid te nemen van zijn vrouw Sanaa Salameh en hun vierjarige dochter Milad.' Walid Daqqah werd op 25 maart 1986 gearresteerd

WALID DAQQAH. FOTO: AMNESTY INTERNATIONAL/PRIVÉ

door Israëlische troepen. Een jaar later werd hij door een Israëlische rechtbank tot een levenslange gevangenisstraf veroordeeld, omdat hij in 1984 betrokken zou zijn geweest bij de ontvoering van en moord op de Israëlische militair Moshe Tamam door een aan het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina (PFLP) gelieerde groep. Daqqah had de moord zelf niet gepleegd, maar zou leiding hebben gegeven aan de groep. De veroordeling van Daqqah was gebaseerd op een Britse noodverordening uit 1945, die voor een veroordeling een veel lagere bewijslast vereiste dan het Israëlische strafrecht. •

Duitse rechtbank: omstreden Palestinaeus niet onwettig

De pro-Palestijnse leus 'From the river to sea, Palestine will be free' is niet onwettig en valt binnen de vrijheid van meningsuiting en vergadering. Dit heeft de Duitse rechtbank in Hessen geoordeeld.

De autoriteiten hadden het gebruik van de pro-Palestijnse leus tijdens een bijeenkomst in Frankfurt verboden. De organisatoren gingen in beroep. Het verbod blijkt nu 'onwettig' te zijn. Volgens de Duitse rechter ontbreekt er een 'deugdelijke rechtsgrondslag' voor het verbod. De slogan geeft uitdrukking aan het verlangen van een 'vrij Palestina' van de (Jordaan)rivier tot aan de Middellandse Zee, dus inclusief het grondgebied van Israël binnen de huidige grenzen. De rechter erkent dat dit een politiek zeer controversiële wens is, maar in principe zijn er verschillende politieke middelen denkbaar om het abstracte doel van een vrij Palestina te bereiken, bijvoorbeeld door internationale verdragen te honoreren, een tweestatenoplossing, een eenheidsstaat met gelijke burgerrechten voor Israëli's en Palestijnen, of door gewapende strijd, noemt de rechter.

BEELD: WIKIMEDIA COMMONS

De autoriteiten hebben volgens de rechter 'geen concreet bewijs' geleverd dat het luttele scanderen van de slogan noodzakelijkerwijs moet worden uitgelegd als een oproep tot terreur tegen Israël. Alleen wanneer de slogan in de context van de verboden organisatie Hamas wordt gescandeerd kan er een preventief verbod worden opgelegd. •

Heeft persvrijheid een kleur?

MEHMET CERIT

Hoofdredacteur / Directeur.

Op 3 mei vieren we de Internationale Dag van de Persvrijheid. Bij uitstek het moment om stil te staan bij de gevaren en uitdagingen waar media en journalisten vandaag de dag mee te maken hebben. In grote delen van de wereld, waaronder ook democratische landen, staan de persvrijheid en de vrijheid meningsuiting onder druk.

In Turkije, onze NAVO-bondgenoot, zitten nog altijd tientallen journalisten gevangen, waaronder vrienden en collega's van mij. Sommigen zelfs levenslang. Afgelopen maand werden er negen Koerdische journalisten gearresteerd.

Ook de prominente Turkse schrijver en journalist Ahmet Altan zat jarenlang vast. Sinds kort is hij vrij, maar een nieuwe

Niet alleen in Turkije, ook in democratische landen staat de persvrijheid op de tocht. Zo zien we in Duitsland een verontrustende vorm van persbreidel ontstaan. Denk aan het beleid van het grote mediabedrijf Axel Springer, dat journalisten expliciet vraagt 'pro-Israëliisch' te zijn. De directie heeft zelfs journalisten de deur gewezen die niet achter dit beleid staan. Het bedrijf stelde in 1967 vijf beginselen op waaraan medewerkers zich verplicht moeten houden. Een van die beginselen is de 'verzoening tussen Joden en Duitsers en de ondersteuning van de rechten die van levensbelang zijn voor de staat Israël'.

Ik begrijp dat Duitsers een schuldgevoel hebben vanwege de Holocaust, maar het ene onrecht wist het andere niet uit. Ik ben teleurgesteld in Duitsland. Heeft het land niet geleerd van de geschiedenis? Wat zijn die

'Sinds de aanslag van Hamas op 7 oktober zijn er 103 journalisten en andere mediawerkers omgekomen door Israëliisch geweld. De westerse gemeenschap beschouwt zichzelf als hoeder van vrijheid van meningsuiting, maar blijft opvallend stil over deze misdaden.'

er altijd lezers en kijkers ontvreden. Te pro-Palestijns, of juist te pro-Israëliisch.

Er zijn journalisten opgestapt vanwege vermeend gebrek aan onafhankelijkheid. *Telegraaf*-journalist Fadime Demir nam ontslag omdat er geen ruimte was voor de Palestijnse kant van het verhaal. *De Telegraaf* volgt inderdaad een expliciete pro-Israël lijn à la Axel Springer.

Een andere trieste ontwikkeling is dat in Gaza journalisten doelbewust worden vermoord. Sinds de aanslag van Hamas op 7 oktober zijn er 103 journalisten en andere mediawerkers omgekomen door Israëliisch geweld. De westerse gemeenschap beschouwt zichzelf als hoeder van vrijheid van meningsuiting, maar blijft opvallend stil over deze misdaden. Dit roept de vraag op: hoe evenwichtig en neutraal zijn onze westerse journalistieke bolwerken eigenlijk? Het antwoord kan wel eens ongemakkelijk klinken: persvrijheid heeft

mogelijk een politieke kleur. Dit dwingt ons tot het stellen van de kernvraag: hoe zien fundamentele persvrijheid, vrijheid van meningsuiting en mensenrechten eruit in de huidige internationale en nationale context? Als we toestaan dat persvrijheid en vrijheid van meningsuiting selectief worden toegepast en mensenrechten geschonden mogen worden, openen we de deur voor autoritaire leiders en regimes, ook in Europa en de VS. Ook in ons land is de indirecte censuur al lang begonnen. Deze maand waren journalisten van onder meer *de Volkskrant* en *de Groene* niet welkom bij een conservatief congres in Boedapest waar Wilders en Viktor Orbán spraken.

We hebben sterke instituties in ons land, waaronder sterke, onafhankelijke media. Die status is geen garantie, persvrijheid vraagt elke periode opnieuw een open oor, een scherp oog en een waakzame pen. •

'Niet alleen in Turkije, ook in democratische landen staat de persvrijheid op de tocht.'

gevangenisstraf van zes jaar hangt boven zijn hoofd.

Altan, een van de dapperste (linkse) intellectuelen van Turkije is nu opvallend stil. De stilte van Altan is beangstigend en een grote klap in het gezicht van jonge kritische Turken, die door zijn lef en scherpte werden geïnspireerd.

grote woorden over mensenrechten, rechtvaardigheid en gelijkwaardigheid nog waard?

Naar mijn mening proberen de meeste media in Nederland de oorlog in Gaza gebalanceerd te behandelen. Ze trachten alle geluiden, vooral het leed, naar voren te brengen. Natuurlijk zijn

Op de cover.

Is onze demonstratievrijheid in g

De Tweede Kamer wil het demonstratierecht van Palestina-activisten inperken. 'Jodenhaat laait weer op. Dit is niet demonstreren, dit is intimideren', schreven dertien van de vijftien partijen in het parlement eind maart in een verklaring. Veel pro-Palestijnse activisten maken zich nu zorgen over de demonstratievrijheid. Hebben zij gelijk?

● EWOUT KLEI

Eind vorige maand spraken dertien van de vijftien fracties in de Tweede Kamer zich in een verklaring uit tegen Jodenhaat. Aanleiding hiervan was de actie van pro-Palestijnse activisten die op zaterdag 23 maart het optreden van zangeres Lenny Kuhr in Waalwijk verstoorden. De demonstranten klommen het podium op en riepen dat Kuhr een 'zionist' en een 'terrorist' is. Volgens critici deden de demonstranten dit omdat ze Joods is. De demonstranten zelf wezen op het feit dat Kuhr de staat Israël steunt en zich in oktober voor de militaire operatie in Gaza uitsprak. Ze vinden dat ze daarmee verantwoordelijkheid draagt voor de genocide aldaar.

'Tegen *het Parool* heb ik eerder iets gezegd waar ik nu spijt van heb', bekent advocaat Willem Jebbink aan *de Kanttekening*. De advocaat bij Jebbink Soeteman Advocaten is gespecialiseerd in het demonstratierecht en staat onder meer activisten van Extinction Rebellion bij. 'Ik zei dat het protest tegen Lenny Kuhr antisemitisch was, maar dat is helemaal niet zo.'

Jebbink vertelde dat hij aanvankelijk was afgegaan op wat Eddo Verdoner, de Nationaal Coördinator Antisemitismebestrijding (NCAB), hierover had gezegd op *X*.

'Gisteren werd het concert van Lenny Kuhr verstoord. Ze werd uitgescholden en belaagd', aldus Verdoner. 'Kennelijk moet van deze activisten iedere Neder-

landse Jood zich uitspreken tegen de politiek van Israël, anders ben je een terrorist en mag je die persoon uitschelden en beletten haar vak uit te oefenen. Dat is een vorm van antisemitisme. We moeten kosten wat het kost voorkomen dat het gewoon wordt Joden te belagen om wie zij zijn. Anders is elke Jood straks doelwit.'

Jebbink: 'Volgens Verdoner was Kuhr belaagd omdat zij Joods is. Maar dat bleek niet zo te zijn. Het ging de demonstranten er heel nadrukkelijk om dat ze zich

lijke reactie aan *de Kanttekening* weten. 'We houden het bij de reactie die we eerder via *X* hebben gegeven.'

Aan de rechter om te beslissen

Lenny Kuhr heeft inmiddels aangifte gedaan tegen de demonstranten. Het is aan de rechter om te beslissen of zij de wet hebben overtreden. 'Wat mij betreft is de actie op zich niet strafbaar', zegt Jebbink hierover. 'Hun actie was niet heel smaakvol, omdat Kuhr

garanderen. 'Elke demonstratie is anders. Het moet per demonstratie specifiek beoordeeld worden of het is toegestaan om deze in te perken of niet.'

In 2020 publiceerde het College op zijn website een uitgebreid artikel over wat wel en niet mag tijdens een demonstratie, naar aanleiding van de demonstraties van de *Black Lives Matter*-beweging, de antivaxers en de boze boeren. Op 31 oktober 2023 volgde een artikel over de demonstraties voor en tegen Israël in Nederland, naar aanleiding van de oorlog van Israël in de Gazastrook. Hierin stelde het College onder meer dat het belangrijk is dat mensen hun meningen en emoties over de oorlog op een vreedzame manier kunnen uiten en solidair kunnen zijn met slachtoffers van een conflict. Maar, zo benadrukte het College, 'dat mag niet leiden tot uitsluiting, discriminatie of bedreiging van Joden of moslims in Nederland en andere minderheden die met het conflict geassocieerd worden.'

'De vrijheid van meningsuiting en het demonstratierecht beschermen ook uitingen die mensen als aanstootgevend of schokkend ervaren', zegt beleidsmedewerker demonstratierecht Marjolein Kuijers van Amnesty International Nederland. 'Die vrijheid is niet onbegrensd, maar de ruimte voor de overheid om in te grijpen op een uiting is zeer beperkt. Dat kan alleen wanneer het om strafbare uitingen gaat. Of een uiting antisemitisch, en dus strafbaar is, zal van geval tot geval uiteindelijk door de rechter beoordeeld moeten worden. Dat mensen een uiting kwetsend vinden, maakt niet dat die ook antisemitisch is.'

'Tegen het Parool heb ik vorige week iets gezegd waar ik nu spijt van heb'

had uitgesproken voor het Israëlische militaire optreden in Gaza. In december, toen er al 18.000 Palestijnen waren gedood door het Israëlische leger, zei ze dat ze nog steeds achter de militaire operatie van Israël stond. Verdoner gaf de feiten dus niet goed weer. Hij veroorzaakte ruis. Hij polariseerde het debat. En dat kan niet. Hij is de Nationaal Coördinator Antisemitismebestrijding. Hij moet boven de partijen staan. Maar dat deed hij niet. Hij ging zijn boekje te buiten.'

Sander van Dam, woordvoerder van de Nationaal Coördinator Antisemitismebestrijding, wil niet op de kritiek van Jebbink reageren, zo laat hij in een schrift-

een muziekoptreden gaf en op dat moment geen debat voerde over Gaza, maar ze is een publiek figuur. Daarnaast is niet alles wat niet smaakvol is ook strafbaar. De vrijheid van demonstratie is een belangrijk grondrecht, dat ook door het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens wordt gegarandeerd. Een rechter zal hier goed naar moeten kijken. Hij moet beoordelen of het strafbaar is om Kuhr in deze context voor terrorist uit te maken, of dat dit is toegestaan onder de vrijheid van meningsuiting en demonstratie.'

Het College voor de Rechten van de Mens benadrukt dat het aan de overheid is om het demonstratierecht van iedereen te

evaar?

PRO-PALESTINADEMONSTRATIE IN UTRECHT, 22 FEBRUARI 2024 © EWOUT KLEI

‘De vrijheid van meningsuiting en het demonstratierecht beschermen ook uitingen die mensen als aanstootgevend of schokkend ervaren’

Amnesty International Nederland stelt dat we ons moeten uitspreken tegen antisemitisme en andere vormen van discriminatie. Tegelijkertijd ‘moeten we ervoor waken om kritiek op (de politiek van) de staat Israël – en in het verleden daarvan uitingen van solidariteit met de Palestijnen – te bestempelen als antisemitisch’, betoogt de organisatie. ‘Mensen kunnen heel kritisch zijn op de inhoud van allerlei boodschappen en dat is ook goed. Dat al die meningen naast elkaar kunnen bestaan, is de kracht van onze

democratische rechtsstaat. Zolang het niet gaat om strafbare uitingen, moeten we niet pleiten voor het verbieden of inperken van protesten en meningen vanwege de inhoud. Dat is in strijd met de demonstratievrijheid en de vrijheid van meningsuiting en werkt bovendien polarisering alleen maar verder in de hand.’

Iets al snel Jodenhaat

Jebbink vindt dat er nu te gemakkelijk wordt gerept over toenemende Jodenhaat en is daarom kritisch over de verklaring van de

Op de cover.

dertien Kamerfracties. ‘Het gaat bij het optreden van Lenny Kuhr feitelijk om antizionisme.’ Dat geldt ook voor de demonstratie in Amsterdam bij het Holocaustmuseum op zondag 10 maart tegen de komst van de Israëlische president Yitzhak Herzog, volgens hem. ‘In de Volkskrant stond een goede reconstructie van dit protest. Er werden geen antisemitische leuzen geroepen vanaf het

podium of vanuit het publiek. Er was slechts één vrouw die beweerde dat er een antisemitische leuze was geroepen tegen haar. Maar dat is dus alleen haar bewering.’

Jebbink vindt daarnaast dat de Tweede Kamer ten aanzien van Jodenhaat met twee maten meet. Als voorbeeld noemt hij Geert Wilders, die enkele jaren terug GroenLinks-Kamerlid Kauthar

Bouchallikht ‘affakkelde’, omdat ze een hoofddoek droeg. ‘Heel discriminerend. Waar was de kamerbrede veroordeling toen? Wilders is bovendien veroordeeld voor zijn beruchte ‘minder Marokkanen’-uitspraak. Hij is een veroordeelde crimineel. Waarom willen VVD, NSC en BBB met de PVV samenwerken terwijl Wilders moslims hun burgerrechten wil afpakken, ook al heeft hij zijn voorstellen nu even tijdelijk in de ijskast geparkeerd? De PVV wil als het even kan de Koran verbieden en moskeeën sluiten. Dat is pure moslimhaat. Waarom wordt moslimhaat door de Tweede Kamer niet op dezelfde manier behandeld als Jodenhaat?’

‘Natuurlijk is Jodenhaat ontzettend ernstig’, zegt de advocaat. ‘We moeten hier net zo alert op zijn als op moslimhaat en burgers ten volle beschermen. De erva-

‘From the river to the sea, Palestine will be free’ is niet strafbaar. Sommige politieke partijen willen deze leus strafbaar stellen, omdat het antisemitisch zou zijn, maar het gerechtshof Amsterdam heeft geoordeeld dat deze leus niet strafbaar is. Politici zouden hun huiswerk beter moeten doen.’

De demonstratievrijheid is niet echt in gevaar, besluit de advocaat. ‘Het gekrakeel in de Tweede Kamer hierover is niet geïnformeerd en stompzinnig. Parlementariërs moeten kijken naar het recht, in het bijzonder het Europese recht. In het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens is de demonstratievrijheid verankerd, in de artikelen over de vrijheid van meningsuiting en vrijheid van vergadering. Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens is de hoogste rechter die hierover gaat. Nederland heeft

‘Er wordt nu te gemakkelijk gerept over toenemende Jodenhaat’

WILLEM JEBBINK © WILLEM JEBBINK

‘Het recht op demonstratie is ruim en zal ruim blijven’

ring van de Tweede Wereldoorlog heeft ons geleerd: nooit meer. Maar wat dat ‘nooit meer’ precies inhoudt, daarover verschillen we in Nederland nu behoorlijk van mening. Voor veel demonstranten betekent ‘nooit meer’ ook ‘nooit meer genocide’

Wat is antisemitisme?

Jebbink maakt zich in dit verband zorgen over de reikwijdte van het begrip antisemitisme. ‘De leus

zich geëngelijkt aan Europese wetgeving en moet zich hier dus aan houden.

‘Haagse politici zouden zich eerst eens goed moeten inlezen en zich in de feiten verdiepen, voordat ze stellingen innemen’, zegt Jebbink. ‘Het recht op demonstratie is ruim en zal ruim blijven. De rechter toetst dit en garandeert dit. De Tweede Kamer kan op zijn kop gaan staan maar de demonstratievrijheid zal blijven bestaan.’ ●

LODY VAN DE KAMP

Rabbin en publicist.

Een grimmige week

De maand april begon met een grimmige week. Deze begon voor mij op de Blauwbrug in Amsterdam. Daar werd ik mishandeld door een agressieve weggebruiker. Vervolgens moest mijn auto het met de nodige schade ontgelden. Ik weet niet of mijn Joodse identiteit bij deze geweldsuitbarsting een rol speelde. Dat wordt nu onderzocht.

Onderhand was mijn hoofd ook nog bezig met wat er zich de dag daarvoor in die zaal in Waalwijk afspeelde. Het optreden van zangeres Lenny Kuhr werd verstoord. Pro-Palestijnse demonstranten maakten haar tijdens haar optreden uit voor moordenaar en terrorist.

Gewelddadigheid en bruutheid komen dichtbij.

Deze ontwikkelingen speelden zich af op een moment waarop ik een beslissing zou moeten gaan nemen over iets wat ik tot dan altijd heel ver weg van mij had gehouden.

Enkele maanden geleden werd ik uitgenodigd om mij te laten interviewen over mijn studentenjaren en mijn tijd als rabbijn hier in Nederland. Het was een periode die veel voor mij heeft betekend. Het vraaggesprek zou gaan over de jaren zestig, zeventig en tachtig binnen de Joodse gemeenschap van Den Haag. Een tijdperk waarvan de gebeurtenissen de grondslag vormden van

meerdere boeken die ik in de jaren daarna heb geschreven.

Het zijn de nadagen van die grote Haags Joodse gemeenschap, die vóór de oorlogsjaren ongeveer 17.000 zielen telde. In mijn tijd waren hier slechts enkele honderden Joodse Hagenezen van over. Natuurlijk zou in dit interview het voormalige Joodse leven in de Haagse binnenstad met zijn grote synagoge aan de orde komen. Het gebouw dat nu gesierd wordt door twee minaretten en waar de Hebreeuwse Tora-lezingen plaats hebben moeten maken voor het Arabische Koran-lezen. Kortom, het Joodse Haagse leven van toen. In de voorbereidingen naar het gesprek stapelden de vele anekdotes uit mijn geheugen zich op.

Het interview zou plaats vinden in een van de Haagse wijken waar de Joodse bevolking ooit volop vertegenwoordigd was, met kleine middenstanders, marktkooplieden. Ik heb velen van hen bij naam gekend. Zij waren trouwe bezoekers van de dagelijkse synagogediensten.

In het zaaltje dat voor de bijeenkomst was geregeld ben ik ook de afgelopen jaren vaker geweest. Ik heb mooie herinneringen aan die lieve mensen die zich daar inspannen voor de buurt en voor de huidige lokale wijkbewoners. Multiculturaliteit op zijn best.

Wat is dan die beslissing die ik

nu moest gaan nemen en die ik tot nu toe altijd verre van me heb kunnen houden? Dat besluit over de vraag of ik dit nu, in de huidige omstandigheden, wel zou moeten doen.

De verruwing, de agressie, de risico's die daarmee verbonden zijn moeten we natuurlijk altijd meenemen in een afweging over deze zaken. Maar met de nodige voorzorgsmaatregelen en de ondersteuning van diegenen die 'waken over onze veiligheid' sloeg de balans altijd nog door naar de keuze om het wel te doen. Met al die prachtige ervaringen en stimulerende ontmoetingen van de afgelopen jaren.

Zijn de tijden dan nu echt veranderd? Het optreden van Lenny Kuhr? De man die mij het trottoir opgooide op de Blauwbrug? Op een plek aan de rand van de oude Joodse buurt in Amsterdam, waar zo'n tachtig jaar geleden vaker geloofsgenoten van mij in elkaar werden geslagen?

Helaas, mij werd geadviseerd om naar die nare stem van de samenleving te luisteren. Doe nu even een stapje terug. En ik besloot inderdaad die stem te volgen. Vooralsnog geen publiekelijk optreden van mij op dit moment in dat deel van de Hofstad. Het is nu wachten op betere tijden. Met gebalde vuisten en pijn in mijn hart.

En dan aan het einde van die week, niet lang voordat de vrijdag

voor mij overgaat in de sjabbat, horen we het bericht dat een collega-rabbin in Utrecht geslagen wordt om zijn Joods-zijn. Zo grimmig als de week begon, zo eindigde deze week ook.

Laten we het hier dan maar bij? Is dit dan het beeld waarmee we afscheid nemen van een verleden, om een wel heel duistere toekomst in te gaan?

Zeker niet.

Op de Blauwbrug parkeerde die onbekende jongedame meteen haar scooter. Zij belde de politie en bleef bij mij staan. Zij deed haar verhaal als getuige en toen alles geregeld was verdween zij weer in de drukte van de stad. Ik heb geen idee wie zij was. Maar zij was wel een jonge Amsterdamer die niet zwijgend toekeek, maar ook handelde.

Het leven gaat verder. Deze week is niet als de week daarvoor. Opnieuw zijn we in gesprek met jongeren, met ouderen, met burgers die het gesprek willen voeren en zoeken. Die uit die spiraal van polarisatie willen. Ondanks al die tegengestelde meningen.

Daar, op die plaatsen waar het wel veilig is, gaan we door. Zwijgend toekijken, niets doen, is geen optie. Ik zag het bij die jongedame met haar scooter.

Opgewekt, wel op veilige plekken, ben ik begonnen aan deze nieuwe week. ●

‘Hoogopgeleiden willen dat hun l

Je kansen in het leven worden vooral bepaald door het nest waarin je geboren bent, betoogt schrijver Dylan van Rijsbergen. ‘Geld en opleiding doen ertoe.’

● MARISKA JANSEN

Vraag in Engeland tot welke sociale klasse iemand behoort en er volgt duidelijk antwoord. Ze behoren tot de *working class*, de *upper middle class* of een van de andere standen. Hun klasse bepaalt in grote lijnen waar ze wonen, welke opleiding ze volgden, hun beroep en zelfs hun gezondheid en levensverwachting.

In Nederland praten we nauwelijks over sociale klassen. Een taboe, zegt schrijver en historicus Dylan van Rijsbergen in zijn boek *De net-niet elite*. We doen alsof we een egalitaire samenleving hebben met voor iedereen gelijke kansen. Maar in werkelijkheid kent ons vlakke land grote sociale verschillen.

Neem Van Rijsbergen zelf. Als zoon van een lerares Engels en kleinzoon van een schooldirecteur kreeg hij ‘cultureel kapitaal’ mee. ‘Dat is kennis van de culturele codes van hoogopgeleiden’, zegt Van Rijsbergen. ‘Het is geen geld, maar wel iets dat je later in je leven kunt verzilveren. Het bepaalt het gemak waarmee je je in de hogere kringen kunt begeven met de ambities die je hebt.’ Een behoorlijke streep voor op kinderen uit gezinnen waar die kennis en interesse er niet is.

Om een goed beeld te krijgen van de sociale groepen en de ongelijkheid in Nederland is het belangrijk om wél klassen te onderscheiden, vindt Van Rijsbergen. Dat is een vervolgstap op de stroom boeken die de laatste jaren over sociale ongelijkheid

verscheen, zoals *7 vinkjes* van Joris Luyendijk en *De tirannie van Verdienste* van Michael Sandel.

Welke verschillende klassen zijn er in Nederland?

‘Grofweg kun je onderscheid maken tussen mensen die moeten werken voor hun geld en mensen die dat niet of in mindere mate hoeven. Deze laatste vormen de vermogende klasse, waar ongeveer één procent van de

hogere je klasse.

‘Het blijft lastig om klassen te herkennen en af te bakenen, er is veel overlap. Zo zijn er werknemers met een baan in een callcenter of als receptionist. Strikt genomen hoofdwerkers, maar deels toch arbeidersklasse of lagere middenklasse vanwege weinig zelfstandigheid en een laag opleidingsniveau. De hogere middenklasse bestaat uit mensen met een hoge opleiding.’

‘In werkelijkheid kent ons vlakke land grote sociale verschillen’

Nederlanders toebehoort. Zij hebben hun kapitaal te danken aan winsten, rentes en dividenden op vermogens. Er bevinden zich in deze groep natuurlijk mensen die werken, maar zij hoeven er niet van te leven.

‘Binnen de groep werkenden zijn er ook grote verschillen. Er zijn mensen die in hun baan weinig tot geen autonomie hebben. Zij vormen wat ik de arbeidersklasse noem. Het andere deel is hoofdwerker, mensen die overwegend cognitief werk verrichten. Voor de hoofdwerkers geldt: hoe zelfstandiger je werk is, hoe

Er wordt tegenwoordig vooral onderscheid gemaakt op basis van culturele achtergrond en niet op klasse.

‘Klopt. Die manier van kijken is ontstaan sinds de opkomst van Pim Fortuyn en later Geert Wilders. Zij leggen de nadruk alsmaar op de afkomst van mensen die verantwoordelijk zouden zijn voor de achteruitgang in stadswijken. Maar die problemen zijn economisch van aard. Door het neoliberale beleid is er weinig in die wijken geïnvesteerd en is er armoede ontstaan.

‘Klasse en kleur zijn wel met

elkaar verweven. De sociaal antropoloog Sinan Çankaya heeft er ooit een heel mooi stuk over geschreven. Hij vertelt dat voor hem vroeger als Turks-Nederlandse jongen, klasse en kleur een beetje gelijk waren. Dus dat wit-zijn gekoppeld is aan hoogopgeleid, invloedrijk en vermogend zijn, enzovoort. Dat was voor hem ook logisch. Dat werd in alles wat hij zag bevestigd. In zijn wereld kwamen klasse en kleur samen.

‘We zijn nu een paar decennia verder. Steeds meer mensen van kleur hebben hogere opleidingen en goede banen. Maar de kansen die je krijgt worden voor een belangrijk deel bepaald door het nest waarin je geboren bent. Of je vrouw of man bent, of je ouders hoog opgeleid zijn of niet. Dat kan allemaal van invloed zijn op de positie die je later inneemt in de maatschappij.’

In uw boek richt u zich op de hogere middenklasse. Zij hebben er belang bij om de kansenongelijkheid in stand te houden, schrijft u.

‘Dat volgt uit de theorieën over uitsluiting. Die gaan ervan uit dat mensen die bijvoorbeeld tot de hoger opgeleide middenklasse behoren, er belang bij hebben om anderen buiten die groep te houden. Dat komt omdat ze vaak een wat hoger salaris hebben. Zodra er meer concurrentie komt op die goedbetaalde banen, daalt het salaris. Dat is gewoon vraag en aanbod. Dus zij hebben er belang bij om het moeilijk te maken dat beroep te kunnen uitoefenen. Tandarts is een van de bestbetaalde beroepen. Dat komt vooral omdat er een kunstmatig tot stand gebrachte schaarste is aan tandartsen.’

kinderen het net zo goed krijgen'

DYLAN VAN RIJSBERGEN. FOTO: ROSA VAN EDEREN

Tandartsen hebben valangst?

'Niet perse, maar veel mensen uit de hogere middenklasse wel. Ze zijn bang om sociaal te dalen. Die klasse heeft een goede opleiding en aardige behuizing maar geen groot vermogen met overerft oud geld. Het is niet zo dat als jij tot de hogere middenklasse behoort, je kinderen later automatisch ook tot die klasse behoren. Bij de ver-

mogende klasse is dat wel zo, daar erven de kinderen het vermogen van hun ouders. Maar de hogere middenklasse kan alleen een eigen huis kopen als ze een goede baan hebben en dus een goede opleiding hebben gevolgd. Dat betekent soms dat ouders privés inhuren om hun kinderen zo goed mogelijk te laten presteren of ze op specifieke goed

bekendstaande scholen proberen te krijgen. Ze doen van alles om te borgen dat hun kinderen in hun eigen klasse blijven.

'Er staat ook het nodige op het spel. De hoogopgeleide klassen bestaan uit mensen die het goed hebben en welvarend zijn. Dat is een verschil met de groepen eronder die een minder hoge opleiding hebben en het minder

breed hebben. Vaak scoren die ook lager op geluk. Geld en opleiding doen er dus toe. Het verschil tussen hoogopgeleiden en de rest van Nederland is 4,4 jaar aan levensverwachting. Hoogopgeleiden willen dat hun kinderen het net zo goed krijgen als zij zelf. Vandaar dat ze privileges en klas-senscheiding in stand proberen te houden.'

Samenleving.

Je hebt ook sociale stijgers. Kinderen die bijvoorbeeld als eerste uit een familie aan een hogeschool of universiteit studeren. Zij kunnen het best moeilijk hebben.

'Ja, mensen uit een hoger opgeleid milieu en met culturele bagage weten hoe ze zich moeten kleden, wat de etiquette is, hoe ze moeten reageren in sociale situaties. Ze weten wanneer ze informeel moeten zijn en wanneer formeel, heel belangrijk. Als mensen uit een lagere klasse opeens in een zo'n milieu komen, kennen ze die sociale codes niet. Daardoor kunnen ze niet automatisch in die wereld meegaan, waardoor ze het extra moeilijk hebben.'

In uw boek betoogt u dat de hogere middenklasse een voorbeeld moet nemen aan de arbeidersklasse. Waarom?

'Het leven van mensen in de hoge middenklasse is vooral gericht op een individuele carrière omhoog. Je bent op die plek gekomen doordat je op school je best hebt gedaan, en bent daarbij vaak geholpen door je afkomst. Vervolgens ga je in dienst van een groot bedrijf en maak je carrière.

'Maar die individuele weg is geen duurzame strategie. Er zijn nu al hoogopgeleide jongeren die niet meer aan de bak komen of langer op tijdelijke contracten moeten werken. De welvarendheid van deze groep neemt af. Het

arbeidsvoorwaarden. Het is ook mogelijk om samen op te trekken met mensen uit de arbeidersklasse, in plaats van jezelf van hen te willen onderscheiden.

'Mijn punt is dat die kleinschalige belangenbehartiging voor behoorlijke stress zorgt bij mensen uit de middenklasse. En die stress wordt alleen maar erger omdat het aantal hoogopgeleiden blijft groeien. Inmiddels behoort 37 procent van de Nederlanders tot de groep hoogopgeleiden. Op den duur worden de beter betaalde banen steeds

moeilijker bereikbaar.

De druk wordt bij het individu gelegd. We leren dat we ons moeten manifesteren, voor de spiegel staan en zeggen: ik kan het, ik moet het beter doen. Ik denk dat je in een meer ontspannen samenleving kunt komen als we gewoon wat meer samen optrekken.' •

Dylan van Rijsbergen, De niet-elite – Hoogopgeleiden tussen macht en meritocratie, Mazirel Pers, 360 blz., €24,99.

'Hoe zelfstandiger je werk is, hoe hoger je klasse'

'Bovendien leven sociale stijgers ook nog eens in twee werelden. Ze worden ook wel 'spreadstandburgers' genoemd, ze moeten aan de normen van beide klassen voldoen.'

Ouders kunnen het ook moeilijk vinden dat hun kind sociaal stijgt.

'Ja, ze kunnen bang zijn dat ze vreemden van hun eigen kind omdat het tot een ander milieu gaat behoren dat zij niet kennen. En er zit ook wel iets van waarheid in die angst. Er wordt niet voor niets gesproken over klassenmigranten. Het is een vorm van verhuizen. Je gaat van de ene naar de andere cultuur.'

zou goed zijn om af te kijken van de arbeidersklasse. Kunnen ze niet leren van de manier waarop mensen zich in distributiecentra de afgelopen jaren hebben ingezet voor betere voorwaarden? Moeten ze zich aansluiten bij een vakbond?'

De middenklasse moet zich verenigen?

'Deels verenigt de hogere middenklasse zich wel, maar dat gebeurt voornamelijk in en rond het onderwijs. Juist hun opleiding gebruiken ze om zichzelf te onderscheiden van de arbeidersklasse. Dat is wat anders dan je verenigen en collectief vragen om een hoger salaris of betere

FATIMA BALLAHMidden-Oostendeskundige
en publicist.

Palestijnse smeekbede is aan dovemansoren gericht

In de film *No Other Land*, vertoond op het Haagse *Movies that Matter* Festival, zien we vijftienminuten lang de afbraakwoede van de Israëlische staat. De Palestijnen zijn veroordeeld tot een leven van strijd voor hun bestaansrecht. We zien hoe hun huizen keer op keer worden platgegooid. Hoe het Israëlische leger met papertjes komt met daarop vonnissen van hun rechters, die met hun wetten hebben bepaald dat deze Palestijnen niet meer daar mogen wonen. We zien Palestijnen schreeuwen tegen de Israëlische soldaten en vragen hoe zij het zouden vinden als iemand hen komt vertellen dat hun dorpje vanaf nu illegaal is. De soldaten schreeuwen terug dat ze hun werk gewoon doen en dat de Palestijnen zich bij de Israëlische bevelen moeten neerleggen, want *mahkama*, het Israëlische recht, heeft gezegevierd. En zo wordt, dag na dag, het leven uit de Palestijnen gezogen.

Het verstikkende karakter van de Palestijnse realiteit deed denken aan een voorval in de film *The Mother of All Lies*, die ook draaide op het filmfestival. Filmmaker Asmae El Moudir met haar familie en burens teruggaat naar een traumatische dag in hun gedeelde verleden: 20 juni 1981. De broodrellen in

Toen de deur uiteindelijk werd geopend, klauterde Abdullah over de lichamen naar buiten

Casablanca in Marokko. De opstand werd hard neergeslagen door het leger, dat in het wilde weg schoot. De straten waren bezaaid met lichamen die 's nachts in massagraven werden verstopt. Duizenden mensen werden gearresteerd. Zo ook buurman Abdullah. Hij nam ons kijkers mee en liet de gevangenis zien van nog geen twaalf vierkante meter, waarin hij samen met tientallen anderen was geïsoleerd. Het was destijds een hete zomerdag. Door de stoom van de hitte en van de lichamen kregen de politieke gevangenen geen lucht meer. Urenlang smeekten ze om lucht, maar niemand kwam ze verlossen. Eén voor één vielen ze neer. Toen de deur uiteindelijk werd geopend, klauterde Abdullah over de lichamen naar buiten. Daar zakte hij in elkaar van uitputting. De soldaten brachten de lijken naar buiten. Abdullah telde er zesendertig. Allen gestikt in onverschilligheid.

Om niet geraakt te worden door de smeekbedes van mensen die onder jouw toezicht aan het vergaan zijn is een proces van ontmenselijking nodig. Zoals de smeekbedes van de Marokkaanse gevangenen op die afgrijselijke dag werden genegeerd, worden de smeekbedes van de Palestijnen die strijden voor hun bestaansrecht al decennia niet gehoord. De roep om verlossing van de mensen die creperen in concentratiekamp Gaza wordt overstemd door geweld.

In de film *I Shall Not Hate* wordt een Palestijnse vader door de westerse media gevierd, omdat hij weigert door haat overmand te worden nadat Israël tijdens de bommenregen in Gaza in 2009 zijn drie dochters heeft vermoord. De vader werkte als arts in Israëlische ziekenhuizen en was bevriend met een Israëlische journalist. Zijn hartverscheurende geschreeuw na het besef dat zijn dochters slachtoffer

waren van Israëlisch geweld werd live op televisie uitgezonden. Het Israëlische publiek was geschokt over wat er in hun naam was aangericht. Deze Palestijnse vader was wél goed en zijn dochters waren wél onschuldig. Het vuur werd vrijwel meteen gestaakt.

Aan het einde van beide films over de Palestijnse zaak wordt de dystopische realiteit getoond waarin Palestijnen vandaag zijn beland. Waar de dorpelingen in de film *No Other Land* nog aan het protesteren waren tegen het Israëlische leger, hebben ze nu met eigen handen hun huizen moeten afbreken en zijn ze op de vlucht geslagen. Gewelddadige Israëlische kolonisten verdrijven de Palestijnen van hun land, en worden beschermd door het Israëlische leger.

In de film *I Shall not Hate* klaagde één vader de Israëlische staat aan voor de dood van zijn dochters. Nu is heel Gaza verwoest en zien we live-beelden van duizenden andere vaders die hun dochters kwijt zijn. Maar hun smeekbedes blijven aan dovemansoren gericht.

De ontmenselijking is compleet. Niet voor niets sloot de Egyptische komiek Bassem Youssef zijn interview over Palestina met de conservatieve Britse journalist Piers Morgan af met de cynische woorden: *'They die. It's fine, it's fine.'*

dK-panel: kunnen we nog gezame

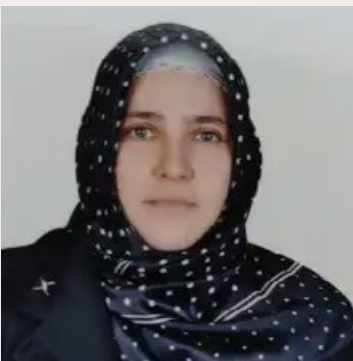
De Nationale Dodenherdenking op 4 mei is dit jaar extra beladen vanwege de oorlog in Gaza en vindt plaats onder strenge veiligheidsmaatregelen. Kunnen we in dit gepolariseerde klimaat nog wel gezamenlijk herdenken?

We vroegen het onze panelleden.

● TAYFUN BALCIK

KONING WILLEM-ALEXANDER EN KONINGIN MÁXIMA LEGGEN EEN KRANS BIJ HET MONUMENT OP DE DAM IN AMSTERDAM OP 4 MEI 2014, BEELD: WIKIPEDIA/4 EN 5 MEI

Emine Öncü, kinderboekenschrijver en godsdienstdocent

‘Laten we het verleden niet met het heden verwarren. Wat voor kwaad schuilt er in het herdenken van mensen die veel hebben geleden onder de omstandigheden van die tijd? Herdenkingen en andere ceremonies weerspiegelen de waarden van een gemeenschap. Het brengt de samenleving samen. Het heeft geen zin om de fouten van vandaag aan het verleden te wijten. We hebben ceremonies nodig die de samenleving verenigen. We hebben misschien verschillende ideeën, maar van tijd tot tijd moeten we leren om met onze verschillen om te gaan. Wij moeten

naast elkaar kunnen staan. Laten we samen nadenken terwijl we degenen herdenken die ooit leefden en hun leven verloren als gevolg van verkeerde beslissingen.

‘Aan de andere kant moeten we natuurlijk leren van het verleden, zowel politiek als sociaal, en bouwen aan onze toekomst. We weten allemaal hoe pijnlijk oorlogen zijn. Maar we weten ook dat degenen die nu oproepen tot vrijheid en democratie oorlogen steunen. Ik wil staatshoofden en politici het volgende vragen: stel je voor dat je sterft in een oorlog, stel je voor dat je kinderen, kleinkinderen en al je dierbaren sterven. Wat voel je? Stel je voor dat al je dierbaren tijdens de oorlog honger lijden en dat de verzonden hulp je dierbaren niet bereikt. Doet je hart pijn? Laten we samenkomen voor de herdenking en laten we nadenken over de oorlogen nu zijn.’ ●

Ruben Arnhem, wijkraadslid

‘Natuurlijk kunnen wij nog samen op 4 mei herdenken en op 5 mei de vrijheid vieren. Al drie jaar bekleed ik een functie waarmee ik een krans mag leggen bij een 4 mei-herdenking. Dit jaar heb ik zelfs mijn vakantie ervoor uitgesteld. Dit omdat ik het belangrijk vind dat wij stilstaan bij al het leed dat moest plaatsvinden voordat ons land in mei 1945 bevrijd werd. Een moment om de oorlogsslachtoffers van de Tweede Wereldoorlog uit het toenmalige Koninkrijk der Nederlanden te herdenken. En ook de slachtoffers die daarna vielen tijdens oorlogs- en vredesoperaties waarbij Nederland betrokken was.

‘Zie het als een eerbetoon aan de mensen die ervoor hebben gezorgd dat wij vandaag in vrijheid kunnen leven’

‘Zie het ook als een eerbetoon aan de mensen die ervoor hebben gezorgd dat wij vandaag in vrijheid kunnen leven. Iets wat niet overal in de wereld vanzelfsprekend is. Daarom vind ik het onbegrijpelijk dat enkele activisten zich hebben aangemeld om op 4 mei te demonstreren, naar aanleiding van de situatie in Gaza. We hebben een demonstratierecht, maar op 4 mei willen demonstreren vind ik een gebrek aan fatsoen. Het doet mij denken aan Amerikaanse activisten die regelmatig demonstreren bij begravingen van omgekomen militairen. Ontzettend misplaatst.’ ●

nlijk herdenken?

Ibrahim Özgül,
ondernemer en bestuurder

‘4 mei is belangrijk. Je bewijst dan de laatste eer aan onschuldige mensen die op een misdadige manier uit het leven zijn gerukt. Natuurlijk worden ook missies herdacht met een twijfelachtige status, zoals koloniale oorlogen. Niettemin zijn er genoeg mensen die onschuldig zijn overleden. En ook zijn er genoeg Nederlanders die ons land wilden beschermen. Laten we niet focussen op de boeven en rovers, die kunnen we overslaan. Laten we twee minuten stilstaan voor de onschuldige slachtoffers van oorlogen.’ •

Jakob de Jonge,
kunstenaar

‘Ik denk dat het steeds moeilijker wordt. Dat is te wijten aan mensen die polarisatie aanwakkeren in de maatschappij. Voornamelijk nu de Israël-lobby in Nederland en politieke partijen – van links tot rechts – sympathiseren met Israël. Zij doen op dit moment erg hard hun best om iedereen die zich verzet tegen Israëls genocide in Gaza de mond te snoeren. Dat doen zij door de Holocaust en hun schijnheilige strijd tegen antisemitisme in te zetten als middel om het maatschappelijk protest tegen deze genocide te delegitimeren.

‘Ook de Dodenherdenking wordt op dit moment cynisch politiek uitgebuit ten bate van Israël. Dit proces is niet onschuldig maar legt de bijl aan de wortel van onze democratie en vrijheden: het demonstratierecht en de vrijheid van meningsuiting. We glijden door de zogenaamde strijd tegen

‘Er heerst een totale onverschilligheid en minachting voor Palestijnse mensenlevens’

antisemitisme razendsnel af naar repressie van iedereen die door rechtse groepen wordt gehaat zoals linkse mensen, moslims en iedereen die kritisch nadenkt.

‘Je moet antisemitisme bestrijden, niet politiseren. De Dodenherdenking had al veel eerder breder betrokken moeten worden dan de Tweede Wereldoorlog. Ook moet het zich vooral richten op de vraag: hoe voorkomen we massamoorden vandaag de dag? Ik vind het extreem hypocriet hoe onze politici tegenwoordig overal maar herdenkingen bezoeken, zoals in Srebrenica, Rwanda en voor de Armeniërs, terwijl ze tegelijkertijd medeplichtig zijn aan oorlogen en genocide. Hierdoor worden de herdenkingen een farce, een lege huls, een politiek middel. Er heerst een totale onverschilligheid en minachting voor Palestijnse mensenlevens onder Nederlandse politici. En zij staan dan vooraan op 4 mei. Ik vind het weerzinwekkend door zulke lieden geregeerd te worden.’ •

Dimple Sokartara,
communicatieadviseur

‘Het is nooit verkeerd om de doden gezamenlijk te herdenken. Het is waardig om mensen die voor vrijheid hebben gestreden en er niet meer zijn te herinneren. Het probleem is dat bij de Nationale Dodenherdenking ook Nederlanders worden herdacht die bijvoorbeeld in Indonesië hebben gevochten. Was dat ook vrijheid? Nee, dat was koloniale

‘Bij een toename van geweld zou ik het liefst vertrekken’

onderdrukking. Waarom moeten we misdadigers herdenken? Dat maakt 4 mei voor mij een lastige kwestie.

‘Ook de huidige discussie over Palestina raakt me. Ik vind dat we ook de vrijheidsstrijd van het Palestijnse volk moeten herdenken. Waarom kunnen we niet een minuut stilstaan voor hen? Het is heel dubbel als sommigen worden herdacht en anderen niet worden gezien. Zo zaai je met herdenkingen tweedracht, in plaats van verbinding. Exact datgene wat je niet wil op 4 mei.’ •

Ahmed Abdillahi,
postbezorger

‘Ik probeer op 4 mei altijd twee minuten in acht te nemen, als de omstandigheden het toelaten. Ik ben stil en denk aan gruwelijke beelden van oorlogsslachtoffers, waar dan ook ter wereld. Maar ik moet eerlijk zeggen dat ik er echt moeite mee heb dat tijdens de Dodenherdenking alleen wordt gefocust op de Nederlandse slachtoffers tijdens de Tweede Wereldoorlog en de oorlogen daarna. Het moet echt breder betrokken worden, want zo blijft

het iets voor witte Nederlanders onderling. Wanneer we dat kunnen organiseren en alle oorlogsslachtoffers erbij kunnen halen, dan kunnen we echt van een gezamenlijke herdenking spreken.

‘Ja, ik begrijp dat oudere generaties mijn woorden als kwetsend kunnen ervaren. Daarvoor bied ik ook meteen mijn excuus aan. Maar we moeten op zo’n belangrijke dag ook eerlijk zijn. Ik verwacht niet dat er verandering komt onder de groep oudere Nederlanders. Het is aan de volgende generaties om de Dodenherdenking toekomstbestendig te maken. Neem nou al die Afrikaanse bootvluchtelingen die zijn verdronken op de Middellandse Zee. Hoe kan je Afrikaanse jongeren meenemen – die de overzeese passage wel hebben overleefd – in de Dodenherdenking? De huidige herdenking spreekt hen op dit moment totaal niet aan. Er moet daarom ruimte komen voor nieuwe geluiden.’ •

Mostafa Hilali,
militair

‘Het is niet een kwestie van kunnen, we moeten gezamenlijk herdenken. 4 mei is nou eenmaal officieel de herdenking van de oorlogsslachtoffers van de Tweede Wereldoorlog en de omgekomen soldaten in militaire operaties daarna. Maar in gedachten kan je herdenken wie je wil. Ik ben bijvoorbeeld bij mijn oom, die deels in Europa en deels in Noord-Afrika heeft meegevochten in de Tweede Wereldoorlog.

‘De behoefte om te verbreden snap ik overigens wel. Maar laten wie die dag elkaar geen verbaal en emotioneel geweld aan doen. Er is elk jaar wel discussie of deze of gene groep

‘Voor oudere generaties overheerst wellicht het gevoel dat er over 4 mei niet valt te onderhandelen’

herdacht moet worden. Nu draait het om demonstraties vanwege de strijd in Palestina. Ik geloof niet dat je daarmee sympathie kweekt. Ik geloof in overleg en dialoog. Als jij als Palestina-activist bijdraagt aan een waardige herdenking op 4 mei, kunnen groepen die zich gekwetst voelen wellicht een wederdienst doen door bijvoorbeeld gezamenlijk een datum te kiezen voor een herdenking van de slachtoffers in Palestina. ‘Voor oudere generaties overheerst wellicht het gevoel dat er over 4 mei niet valt te onderhandelen, maar we moeten ook ons verstand gebruiken. Ik geloof in afspraken maken met mensen die terecht respect en waardigheid willen op 4 mei. Als zij dat respect ook kunnen opbrengen voor Palestijnse slachtoffers op een andere datum dan komen we verder als maatschappij. Anders is de eis van een ‘waardige herdenking’ slechts een drogreden.’ ●

Anastasia Kroupkina-Ferber,
filmaker

‘We kunnen zeker samen herdenken. Dat is belangrijk, omdat het een stukje menselijkheid is om dankbaarheid te tonen aan onze voorouders. Zij hebben letterlijk voor onze vrijheid moeten vechten. Daar gaat een enorme kracht vanuit. En dat we daar met z’n allen staan, is verbindend. Iedereen wil groei en ontwikkeling meemaken.

‘Maar 4 mei is ook een moment om even te stoppen met alles en tot bezinning te komen. Juist met al onze verschillen. Het is een moment om dankbaar te zijn voor wat we hebben. Tegenwoordig verhuizen mensen makkelijk

‘Vragen we ons wel eens af wat hier allemaal is gebeurd, als nieuwkomers?’

van de ene naar de andere plek. Nederland is een land met verschillende culturen, maar we hebben één ding gemeen: dat we hier en nu op dezelfde aarde wonen. Dat moeten we ons realiseren. Wij mensen van verschillende komaf maken samen de plek waar we wonen. En hoewel sommigen onder ons hier nog nieuw zijn, maken wij met zijn allen Nederland. Dat betekent ook waardering en bewustzijn voor de geschiedenis van Nederland. Vragen we ons wel eens af wat hier allemaal is gebeurd, als nieuwkomers? Is er historisch besef onder deze groep? Ik denk dat dat wel beter kan.’ ●

Leontine Vreeke,
salesmanager:

‘Gezamenlijk herdenken is juist in tijden zoals deze noodzakelijk. Elkaar opzoeken, verbinden en elkaar niet los laten.

‘Als ik de media en sommige politieke partijen mag geloven, dan zijn er enorme spanningen tus-

sen moslims en Joden in Nederland. Maar alle vredesinitiatieven dan? Moskeeën die samenwerken met synagogen en de Joodse gemeenschap? En Joden die zich uitspreken tegen het geweld van Israël in Gaza? Dit blijft allemaal onderbelicht. Levert dit geen clickbaits op? Geen interessante televisie? Willen kiezers geen genuanceerd verhaal horen?

‘In de Provinciale Staten van Zuid-Holland zijn er enkele partijen die zich uitspreken tegen antisemitisme, maar vervolgens Nederlandse moslims aanwijzen als de zondebok. De reflex om voor een groep op te staan en meteen een andere groep te demoniseren heb ik nooit begrepen.

‘We moeten weten dat er een stille meerderheid was die wegkeek toen een groep werd buitengesloten’

‘Laat het duidelijk zijn: elke vorm van racisme en discriminatie is verwerpelijk, dus ook antisemitisme. En juist daarom moeten we nu samen stilstaan bij de Holocaust en ook bij wat daaraan voorafgegaan is. We moeten weten dat er een stille meerderheid was die wegkeek toen een groep werd buitengesloten, die niet ingreep toen ze werden ontmenselijkt. Als we de mechanismen kennen, kunnen we ze ook herkennen. Om vervolgens niet nog een keer dezelfde fout te maken. ‘Nooit meer Auschwitz’ betekent antisemitisme bestrijden, maar ook islamofobie tegengaan. In dezelfde handeling, met dezelfde woorden. Dus samen herdenken? Ja. Juist nu.’ ●

**THOMAS
VON DER DUNK**Publicist.
Cultuurhistoricus.

Waarom toch niet alle Fransen ‘gelijk’ zijn

Soms heb ik op een vraag ook niet meteen een pasklaar antwoord. Ja, dat komt voor. Zo zit ik nu met een opvallend verschil tussen Frankrijk en Groot-Brittannië. In Wales is recent met Vaughan Gething een premier aangetreden die oorspronkelijk uit Zambia komt. Al eerder kregen ook Schotland en het Verenigd Koninkrijk als geheel regeringsleiders, wier wortels buiten Europa liggen. Ook de burgemeester van Londen, Sadiq Khan, is de zoon van Pakistaanse immigranten.

Opvallend: het schijnt tot weinig onfrisse commentaren te hebben geleid. Dat dus nu én alle drie Britse regeringen, en de Britse hoofdstad worden bestuurd door iemand met een migrantenachtergrond: kennelijk geen punt. Ik moet dat ook voor Nederland in dat geval nog zien.

Vergelijk dat met gelijktijdig nieuws uit Frankrijk. Zeker: ook daar zijn regelmatig ministers aangetreden wier wortels in de voormalige koloniën liggen, maar die lagen vanwege hun herkomst van buiten Frankrijk dan wél geregeld onder extreemrechts vuur.

En nu de populaire Frans-Malinese zangeres Aya Nakamura door president Emmanuel Macron gevraagd is om bij de Olympische Spelen in Parijs het openingslied te verzorgen, heeft dat tot een vloed

‘De maatschappelijke kloof in Engeland is er niet zozeer een tussen rassen, als wel tussen klassen’

van niet van racisme gespeende commentaren geleid. Ze zou niet Frans genoeg zijn en dus niet geschikt om de Franse cultuur te vertegenwoordigen.

Hoe dit contrast tussen beide landen te verklaren? Is het slechts een toevallige samenloop van omstandigheden? Had het op een ander ijkmoment ook net omgekeerd kunnen zijn? Laat ik een poging wagen.

Een zeker voorbehoud is allereerst wel in die zin op zijn plaats, dat het hier om minimale aantallen gaat. Elke statisticus weet dat het dan gevaarlijk is om overhaast conclusies te trekken. Zoals de negentiende-eeuwse Engelse staatsman Benjamin Disraeli al wist: er zijn drie soorten leugens – alledaagse leugentjes, levensleugens en statistieken.

Maar toch. De Britten scoren hier beter dan de Fransen. In eerste instantie lijkt dit contra-indicatief. Frankrijk is immers het land van de Verlichting, dat met de drievoudige leuze van de Franse Revolutie zo sterk de nadruk op principiële gelijkheid van alle ingezetenen legt. De

standenmaatschappij met haar adel en koning is er officieel resoluut afgeschaft – vergelijk dat met zoiets archaisch als het Britse Hogerhuis.

Het is in Frankrijk, op grond van dit gelijkheidsbeginsel, taboe te vragen waar iemand ‘eigenlijk’ vandaan komt. Iedereen die op Franse grond geboren is, is automatisch Fransman: het is het *droit du sol* (recht van de bodem) versus het *droit du sang* (recht van het bloed).

Dat laatste vormt bijvoorbeeld traditioneel de grondslag van het Duitse natiebeseft, ook juridisch. Dat verklaart dat de zogeheten Wolgaduitsers, afstammelingen van Duitse emigranten uit de achttiende eeuw, ondanks hun gebrekkige Duits makkelijker genaturaliseerd konden worden dan de nazaten van Turken die in Duitsland waren opgegroeid.

Wat veroorzaakt het verschil dan? Eén aspect zal zijn dat de maatschappelijke kloof in Engeland er inderdaad niet zozeer een tussen rassen is, als wel tussen klassen. Meer dan welk land op het Europese continent ook is Engeland een klassenmaatschappij. Wie een goede

privéschool kan betalen of wie op een matige staatschool is aangewezen: dat is daardoor bepalend.

In Frankrijk speelt de beurs van de ouders voor het doordringen tot het meest prestigieuze onderwijs een minder grote rol. Dat land is weliswaar niet minder hiërarchisch, zeker in vergelijking met Nederland, maar het is een meritocratische, niet een aristocratische hiërarchie.

Op grond daarvan luistert ‘kwaliteit’ in Frankrijk nauwer – Engeland is toch meer een houtje-touwtje-land – en dat geldt zeker voor alles wat te maken heeft met cultuur. Parijs had in koloniale tijden zichzelf ook veel meer een culturele missie dan Londen toegedicht. En daarbij staat de uniforme zuiverheid van de Franse taal centraal, versterkt door het centralistische karakter van Frankrijk: een uitgesproken eenheidsstaat. Groot-Brittannië is een Verenigd Koninkrijk, dat ook officieel meer varianten Britten herbergt.

Waar Engelstaligen vaak zonder veel gêne een onverstaanbaar dialect brabbelen – probeer maar eens Schotten of inwoners van Liverpool te verstaan – zijn de normen voor het Frans veel strikter: het moet daar echt perfect zuiver zijn om bij formele plechtigheden voor vol te kunnen worden aangezien. Het is eigenlijk nooit goed genoeg. En dan kleeft er aan het begrip ‘zuiverheid’ al snel ook een raciaal aspect. ●

‘Nederland ook verantwoordelijk Griekse eilanden’

Nederland is medeverantwoordelijk voor de mensonterende omstandigheden onder vluchtelingen op de Griekse eilanden, die een direct gevolg zijn van de Turkijedeal. Dit vinden Amnesty International, Stichting Bootvluchteling en Defence for Children. De ngo's dagen daarom de Nederlandse staat voor de rechter.

● MAJORIE VAN LEIJEN

Nederland moet verantwoordelijk worden gehouden voor het schenden van Nederlandse, internationale en EU-wetgeving op het gebied van mensenrechten, aldus de drie organisaties.

‘Als gevolg van deze rampzalige deal tussen EU-lidstaten en Turkije zaten tienduizenden asielzoekers vast op de Griekse eilanden, in erbarmelijke omstandigheden in kampen en gesloten opvangcentra’, zegt Dagmar Oudshoorn, directeur van Amnesty International Nederland.

Op 8 april voerden de drie organisaties actie in Den Haag om de zaak onder de aandacht te brengen. ‘We doen dit niet omdat we graag naar de rechter gaan, maar omdat dit het enige middel is dat nog rest’, zegt Esther Vonk, directeur van Stichting Bootvluchteling.

Turkijedeal

In 2016 sloot de Europese Unie met Turkije een migratiedeal, met als doel dat er minder vluchtelingen asiel zouden aanvragen in Europa. Turkije kreeg van de EU zes miljard euro, waarmee het land opvanglocaties moest creëren. Vluchtelingen die toch de Griekse eilanden bereikten moesten hun asielprocedure daar afwachten. Bij een negatief antwoord moesten ze worden teruggestuurd naar Turkije.

De praktijk bleek echter weerbarstig. Duizenden vluchtelingen bereik-

ten inderdaad de Griekse eilanden, waar de opvangcapaciteit beperkt is. Bovendien zijn er ernstige tekortkomingen in het Griekse asiel- en opvangsysteem. ‘Er is gebrek aan voedsel, onderdak, medische en sanitaire voorzieningen. Dit is herhaaldelijk gerapporteerd door EU-agentschappen, de VN en diverse ngo's. In 2020 verbleven er meer dan 20.000 mensen in een kamp in Moria, Lesbos, terwijl er maar plek was voor 2840 mensen’, zegt Oudshoorn.

voor gesloten detentiecentra, maar de omstandigheden zijn niet verbeterd. Nog steeds is er gebrek aan medische zorg, fatsoenlijke opvang en ondersteuning voor asielzoekers en vluchtelingen. Bovendien neemt het aantal vluchtelingen dat de Griekse eilanden bereikt alleen maar toe: in de eerste tien maanden van 2023 verdriedvoudigde het aantal vluchtelingen dat via Turkije de Griekse eilanden bereikte.

‘Ngo's maakten vaak melding van zelfmoordpogingen, ook onder kinderen’

‘Kwetsbare mensen, zoals zwangere vrouwen, ongebeide kinderen en mensen met mentale gezondheidsproblemen kregen geen adequate bescherming. De buitensporig lange asielprocedures hadden in combinatie met het gebrek aan gezondheidszorg ernstige gevolgen voor de mentale gezondheid van de inwoners. Ngo's maakten vaak melding van zelfmoordpogingen, ook onder kinderen, depressie, angst en posttraumatische stressstoornis.’

Inmiddels hebben de opvanglocaties plaatsgemaakt

Daarnaast worden weinig vluchtelingen daadwerkelijk teruggestuurd naar Turkije. Volgens de EU zijn er sinds de deal gesloten werd slechts 2.140 migranten wiens asielaanvraag werd afgewezen teruggestuurd naar Turkije.

Wat moet er gebeuren?

Volgens Amnesty International had Nederland, onder meer als voorzitter van de Raad van de EU, een belangrijke rol bij de totstandkoming en uitvoering van de deal. Dit terwijl de tekortkomingen in Griekenland toen al bekend waren.

Het gaat de organisaties dan ook vooral om erkenning, legt Marjon Rozema van Amnesty International uit. ‘Wat er in 2016 is gebeurd, was onrechtmatig. We willen dat Nederland zich achter de oren krabt en zich afvraagt waar we nu eigenlijk aan mee doen.’

De ngo's eisen in hun rechtszaak tegen de Nederlandse staat bovendien dat er een mechanisme in gang wordt gezet om mensenrechtenschendingen te voorkomen. De staat moet ervoor zorgen dat de uitvoering van de deal in overeenstemming is met nationale, EU- en internationale wetgeving. Als de Nederlandse staat dergelijke stappen niet kan nemen moet Nederland zich uit de deal terugtrekken of de uitvoering ervan opschorten. ‘Dit is ook een signaal naar andere EU-landen toe’, zegt Rozema. ‘Want als alleen Nederland zich terugtrekt, blijft de deal natuurlijk nog steeds bestaan.’

De vraag is dan ook of de rechtszaak de situatie op de Griekse eilanden kan veranderen. ‘We kijken nu naar de rol van Nederland. En ook als de rechter beslist dat de Nederlandse staat zich meer moet inzetten voor het naleven van mensenrechten, dan is het aan de staat om daar invulling aan te geven. Deze vrijheid heeft de staat. De rechter kan niet oordelen wat de staat moet doen, alleen dat het in lijn moet zijn met mensenrechten’, zegt Rozema.

Eerdere pressie

Het is niet de eerste keer dat er kritiek klinkt op de rol van de Nederlandse staat in de deal. Een jaar geleden stelden de ngo's de Nederlandse staat aansprakelijk voor de gevolgen van de EU-Turkijedeal. Op 14 september 2023 liet de overheid weten deze verantwoordingsplicht niet te erkennen. ‘De Nederlandse regering verzette zich tegen het overbrengen van mensen van de eilanden naar het

k voor vluchtelingen crisis

‘De rechter kan niet oordelen wat de staat moet doen, alleen dat het in lijn moet zijn met mensenrechten’

IRAAKSE EN SYRISCHE VLUCHTELINGEN KOMEN VANUIT TURKIJE AAN OP HET GRIEKSE LESBOS. (BEELD: WIKIMEDIA COMMONS)

Griekse vasteland. Terwijl daarmee de druk op de eilanden verlicht had kunnen worden’, reageert Oudshoorn.

Bovendien heeft de EU al aangegeven dat de besteding van de Europese subsidies door Turkije efficiënter kan. In november 2023 bracht de EU het een rapport uit met als doel de Turkijedeal nieuw leven in te blazen. De EU vraagt hier vooral om acties van Turkije om de illegale migratie nog beter te voorkomen, door smokkelroutes op te rollen en grensbewaking te verstevigen. Bovendien wil de EU dat Turkije beter zijn best gaat doen om vluchtelingen wiens asielaanvraag is afgewezen terug te halen naar Turkije.

Minder vluchtelingen naar Nederland

Erg verwonderlijk is de reactie van de Nederlandse staat niet. Het beoogde resultaat – minder vluch-

telingen naar Europa – is namelijk wel bereikt. Vooral in Nederland en Duitsland is het aantal vluchtelingen dat via de Turkijeroute aankwam sinds 2016 aanzienlijk gedaald. Ook is het aantal verdrinkingen op de Egeïsche Zee fors minder geworden, aldus de Europese Commissie. De Nederlandse regering heeft de deal dan ook regelmatig bestempeld als een succes.

In de tussentijd is echter een andere, onwenselijke situatie ontstaan verder van huis. Rozema spreekt in dit verband over een trend in Europa. ‘Er zijn meerdere van dit soort deals gesloten: met Egypte, Tunesië, Libië en Mauritanië bijvoorbeeld. En in november vorig jaar sloot Italië nog een deal met Albanië voor het bouwen van detentiecentra voor mensen die op zee worden opgepakt. Ook in deze landen worden mensenrechten geschonden.’

‘We moeten voorkomen dat de EU-Turkijedeal als blauwdruk wordt gebruikt voor toekomstige migratiedeals’

‘Er is een trend in Europa te ontwaren, dat we de problemen ver van ons kunnen houden, door ze te verplaatsen naar derde landen’, zegt Rozema. ‘Er wordt daarbij weinig rekening gehouden met de mogelijke mensenrechtenschendingen in deze landen.’

Wat de organisaties dan ook willen uitdragen is dat de Turkijedeal vooral geen blauwdruk mag

worden voor andere deals. De deal tussen de EU en Turkije had en heeft een directe impact op het leven van tienduizenden mensen, en niemand neemt verantwoordelijkheid, zegt de directeur van Stichting Bootvluchteling. ‘We moeten voorkomen dat de EU-Turkijedeal als blauwdruk wordt gebruikt voor toekomstige migratiedeals’, aldus Vonk. •

Hof: vrouw die moslima aanviel

Op 8 april veroordeelde het gerechtshof Den Haag een oudere vrouw omdat ze in 2022 een moslima aanviel en hierbij haar hoofddoek aftrok. Het slachtoffer was publicist Ahlam Benali, die daarop een rechtszaak aanspande.

● EWOUT KLEI

De 35-jarige Benali won de rechtszaak op 2 februari 2023, maar de verdachte besloot in overleg met haar advocaat om in hoger beroep te gaan. De rechter had de verdachte eerder veroordeeld tot een geldboete van 500 euro en een schadevergoeding van 650 euro. In hoger

beroep werd dat minder: een voorwaardelijke geldboete van 500 euro en een schadevergoeding van 500 euro.

Volgens het Hof is het duidelijk dat er een conflict is ontstaan bij een lift, waarbij over en weer is gescholden. De verdachte is opgestaan uit haar scootmobiel en heeft de aangever aangevallen.

‘Het Hof heeft op de camera-beelden waargenomen dat verdachte met gespreide vingers richting de hoofddoek van aangever reikt. Vervolgens is te zien dat

moet geldboete betalen

ERSOY/DEMIR

‘Het is voor moslima’s en vrouwen van kleur een hoge drempel om aangifte te doen’

geloofsovertuiging, door deze af te trekken heeft verdachte doelbewust de aanmerkelijke kans aanvaard dat ze hierdoor aangetast zou worden in haar persoonlijke geloofsovertuiging. Het Hof neemt hierbij in overweging dat verdachte ook ‘rot op naar je eigen land’ heeft geroepen.’ In de straf-overweging heeft het Hof meegenomen dat de mishandeling en belediging plaatsvonden in het bijzijn van het kind van de aangever en in een openbaar winkelcentrum, met veel getuigen.

De verdachte heeft van het Hof ‘een geheel voorwaardelijke geldboete van 500 euro’ opgelegd gekregen. De proeftijd hiervoor bedraagt twee jaren. Daarnaast heeft het Hof een schadeverordering van 500 euro toegewezen. Voor het overige is de schadevergoeding niet ontvankelijk verklaard. Als de geldboete niet wordt betaald, wordt overgegaan op een gijzeling (gevangenisstraf) van tien dagen.

Opgelucht

Ahlam Benali werd juridisch, praktisch en emotioneel bijgestaan door Slachtofferhulp. Woordvoerder Roy Heerkens: ‘Cliënt is opgelucht, dat is voor ons belangrijk. Ze heeft de stap kunnen zetten naar recht en herstel.’ Heerkens weet niet of de advocaat van de ver-

dachte de uitspraak zal aanvechten en in cassatie gaat bij de Hoge Raad, de hoogste rechtbank in Nederland.

Aan *de Kanttekening* vertelt Benali, die sinds september 2022 voor ons blad schrijft, dat ze ontzettend blij is met de uitspraak. ‘Het recht heeft opnieuw gezegevierd.’ Het was voor Benali een achtbaan. In 2022 wilde ze aangifte doen voor mishandeling, maar aanvankelijk nam de politie haar helemaal niet serieus. ‘Mevrouw, u weet dat u in een wijk woont met mensen met een rugzakje. Er zijn zoveel vrouwen in een scootmobiel. Misschien vinden we haar niet. De camerabeelden kunnen wij niet bekijken, want we kampen met overcapaciteit.’

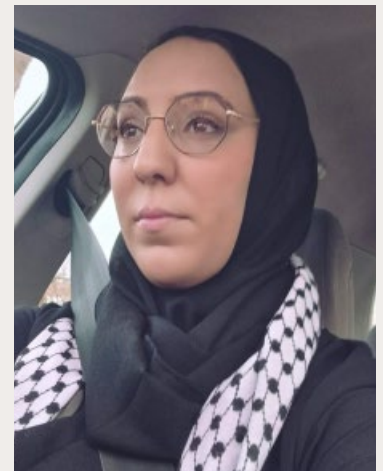
Topje van de ijsberg

Maar de opstelling van de politie draaide 180 graden toen Benali over het incident werd geïnterviewd door journalist Shawintala Banwari van *de Kanttekening*. ‘Toen opeens hadden ze wel tijd om het incident te onderzoeken, de camerabeelden te bekijken en de verdachte op te sporen’, zegt Benali cynisch. ‘Het is voor moslima’s en vrouwen van kleur een hoge drempel om aangifte te doen. Maar ik heb toch doorgezet. En nu gewonnen. Ik zie het niet alleen als een

overwinning voor mijzelf, maar voor andere vrouwen in Nederland die slachtoffer zijn van racistisch geweld. Ik wil een voorbeeld voor hen zijn. Geef niet op. Laat je rechten niet van je afpakken. Wat ik heel mooi vond, tijdens de zitting twee weken geleden, was dat er veel moslimvrouwen de rechtszaak volgden als publiek. Veel vrouwen kende ik niet persoonlijk. Het laat zien dat wat mij is overkomen het topje van de ijsberg is. Veel meer vrouwen hebben te maken met racisme, met racistisch geweld ook.’

Bij de rechtbank Den Haag in februari 2023 en daarna bij het gerechtshof in Den Haag enkele weken terug beleefde Benali de gebeurtenissen opnieuw. ‘Het was vooral heel heftig om die camera-beelden te zien. Er was geen geluid bij, maar je zag wel dat die vrouw uit haar scootmobiel klonm en mij opeens aanviel. Dat kon ik niet zien, omdat ik met mijn rug naar haar toegekeerd stond.’

Benali is ervan overtuigd dat de vrouw zich liet leiden door een racistisch en islamofob motief. ‘Ze zei tegen mij: ‘Rot op naar je eigen land.’ Ik ben geboren in Nederland, maar mijn roots zijn in Marokko. Ik geloof dat ik met de schadevergoeding die de verdachte moet betalen een leuke vakantie naar Marokko ga boeken.’ ●

AHLAM BENALI

de hoofddoek strak wordt getrokken. Het Hof constateert dat de hoofddoek door het handelen van verdachte is afgegaan. Verdachte heeft doelbewust gehandeld. Dat aangever de speld mogelijk uit haar hoofddoek heeft gedaan doet er niet aan af.’

Dat er een mishandeling heeft plaatsgevonden blijkt daarnaast uit de aangifte van de aangever, de letselfoto’s en een verklaring van een getuige. Het Hof veroordeelt de verdachte voor mishandeling en voor belediging. ‘Aangever draagt een hoofddoek voor haar

Nederlandse islam hoort ook bij

Bijna twee jaar geleden startten religiewetenschapper Kamel Essabane en gemeenteambtenaar Alia Azzouzi het Moslim Archief. Om een onderbelicht deel van de Nederlandse geschiedenis, vanuit de ogen van Nederlandse moslims, voor de volgende generaties vast te leggen.

FOTO'S EERST TEAMVERGADERING AUGUSTUS 2022. © MOSLIM ARCHIEF

● EWOUT KLEI

Tijschriften van moslimorganisaties vanaf de jaren zeventig, de vergaderverslagen van een protestantse ouderling uit Soest die een religieuze dialoog voerde met Turkse moslims en het persoonlijke archief van Ceylan Weber (1962-2024), oudvoorzitter van moslimvrouwenorganisatie Al-Nisa. Dit zijn enkele voorbeelden van stukken die het Moslim Archief in bezit heeft.

‘Nu hebben we opslagruimte bij het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) in Amsterdam, maar dit is tijdelijk’, zegt Essabane. ‘Een aantal islamitische organisaties heeft ons gevraagd hun archieven onder de hoede te nemen, maar daar is op het IISG geen ruimte meer voor. Daarom moeten we naar een nieuwe locatie. We zijn hiervoor in gesprek met de gemeenten Amsterdam en Rotterdam. We hopen tussen nu en twee jaar een mooie locatie te hebben gevonden, waar we niet alleen archieven opslaan maar ook tijdelijke tentoonstellingen kunnen opzetten.’

‘De islam hoort bij Nederland’

Moslims in al hun diversiteit

Het Moslim Archief richt zich in principe op alle moslims in Nederland. ‘Moslim’ in de naam verwijst naar moslims in al hun diversiteit’, staat er te lezen op de website. ‘Wij maken een archief van het leven van moslims in Nederland met al hun religieuze, culturele en persoonlijke rijkdom op een inclusieve manier, zonder mensen uit te sluiten. We zijn inclusief in onze boodschap en in onze benadering.’

Aanvankelijk heette het Moslim Archief het ‘Nederlands Moslim Archief’, vertelt Essabane.

onze geschiedenis

‘Maar we hebben de term ‘Nederlands’ laten vallen, omdat dit bijvoorbeeld naamwoord eigenlijk heel vanzelfsprekend is. De islam hoort bij Nederland. Misschien is het een teken van emancipatie dat je het Nederlandse niet meer hoeft te benadrukken.’

De collectie is nu nog bescheiden. ‘We hebben nog geen ruimte

goed in het Openlucht Museum te Arnhem, waarbij ze onder andere de Molukse Barak en het Turken Pension aandoen. ‘Belangrijk is dat we bewustzijn creëren. Er ligt al veel islamitisch erfgoed in Nederland’, zegt Essabane.

Het Moslim Archief krijgt inkomsten via subsidies en donateurs, maar het hart van de organi-

‘Die ongelijkwaardigheid wordt door Nederlandse moslims soms als pijnlijk ervaren’

‘Er ligt al veel islamitisch erfgoed in Nederland’

voor andere persoonlijke archieven, helaas, zoals bijvoorbeeld van wijlen GroenLinks-Kamerlid Mohamed Rabbae.’

Naast een fysiek archief wil het Moslim Archief een digitaal archief opbouwen, inclusief een tijdlijn van de geschiedenis van de islam in Nederland vanaf de zeventiende eeuw. ‘Denk aan Ottomaanse diplomaten in Amsterdam of aan Jan Janszoon, de Nederlandse zeeman die zich tot de islam bekeerde en admiraal werd in dienst van Marokko.’

Essabane heeft ook enkele historici benaderd die de organisatie kunnen adviseren of als ambassadeur kunnen optreden. ‘We zijn nu in het proces om een strategisch beleidsplan te maken voor de komende jaren. We hebben subsidie gekregen om zo’n plan op te stellen.’

Ondertussen participeert het Moslim Archief in samenwerking met de Rijksuniversiteit Groningen en enkele andere partijen in een Europees project (Miretage), om historische wandelroutes te maken die je meenemen naar de plaatsen van herinnering van islamitisch erfgoed in Nederland in de wijk en in musea. Op zondag 28 april organiseerde het Moslim Archief een excursie Moslim Erf-

satie bestaat uit vrijwilligers. Je kunt voor vijf euro per maand ‘vriend’ van het archief worden.

Belangrijk deel van Nederlandse geschiedenis

Op de website van het Moslim

Archief staat een citaat van de beroemde middeleeuwse historicus Ibn Khaldun (1332-1406), die in zijn geschiedschrijving ook keek naar sociaaleconomische en geografische factoren en daarmee de Franse Annales-school van Ernst Bloch en Ferdinand Braudel vijf eeuwen vooruit was: ‘Door de geschiedenis heen hebben veel volkeren een fysieke nederlaag geleden, maar dat heeft nooit het einde van een volk betekend. Maar als een volk het slachtoffer is geworden van een psychologische nederlaag, dan markeert dat het einde van een natie.’

Essabane: ‘In de Nederlandse geschiedschrijving en in musea en archieven is de plaats van islam en moslims veelal onderbelicht gebleven of met koloniale ogen vastgelegd. Die ongelijkwaardigheid wordt door Nederlandse moslims soms als pijnlijk ervaren. Gelukkig is dit niet het einde van het verhaal. We willen met het Moslim Archief dit onderbelichte deel van de Nederlandse geschiedenis, vanuit de ogen van Nederlandse moslims, voor de volgende generaties vast leggen en delen, om zo een basis te leggen voor een gezamenlijke toekomst.’ ●

Kale man naar de kapper: 'Ik praat

Dursun Türkmen is bijna zijn hele leven kapper. Eerst in Turkije en vanaf eind jaren negentig in Nederland. In 2008 opende hij zijn eigen zaak in de Amsterdamse wijk Geuzenveld en hij werkt daar nog steeds. 'De buurt is nog steeds hetzelfde getto als toen, maar de mensen zijn veranderd. Iedereen is egoïstischer geworden.'

● TAYFUN BALCIK

Voor de Kanttekening bezoek ik de komende tijd kappers met verschillende culturele achtergronden.

Ik vraag ze naar de gesprekken die ze hebben, de mensen die ze zien en de dingen die ze meemaken. Deze week gaat het over de Turks-Nederlandse kapper Dursun.

Kapper Dursun (48) is altijd een drukbezette man geweest, als kapper en als vader van vier kinderen. Ik zag hem als twintiger voor het eerst bij mijn inmiddels overleden neef, begin 2000. Hij en mijn neef waren feestbeesten, die altijd maar opschepten over de Sensation White en Sensation Black festivals waar ze met vrienden waren geweest.

De wilde jaren in Nederland lijkt hij nu achter zich te hebben gelaten. Het is bij kapper Dursun, met drie kappersstoelen, ook niet meer zo druk als toen. De laatste jaren knipt hij in zijn eentje. 'Zo heb ik meer rust in mijn hoofd', zegt hij altijd.

'Kan ik vanavond langskomen?', bel ik.

'Nee, kom in de middag maar', antwoordt hij.

Zo gezegd, zo gedaan.

Hij belt op de luidspreker met een Turkse vriend en knipt tegelijkertijd een Iraakse Nederlander. Het telefoongesprek gaat over een aanbesteding van een stuk grond. Turkse Amsterdammers azen inmiddels ook op een stukje Amsterdam, denk ik. *Busy as always*, die Dursun.

'Ik zag je bericht over de *halay*', zegt hij luidkeels naar me nadat

hij heeft opgehangen. 'Wat een feest was dat *lan* (gozer), ik heb echt genoten die dag', zegt hij.

Voordat Dursun in 2008 voor zichzelf begon, werkte hij in een klein hok zonder ramen in een Turks koffiehuis in Osdorp. Via mijn neef kwam ik bij hem terecht en meteen was ik gecharmeerd van zijn vlotte, Turkse babbelen. Typisch, met die verkooppraatjes

voor je.'

Ik bedank voor de vis, maar wil wel koffie.

'Je weet hoe alles werkt, dus maak maar je eigen koffie', commandeert hij en knipt verder.

In de binnenruimte heeft hij een bank, een wasmachine voor de handdoeken en een koelkast die bijna altijd gevuld is met drankjes. Het ziet er armoedig,

Is er verschil tussen kapper-zijn hier en daar?

'Nee, niet echt. Het werk is hetzelfde, maar de mensen zijn wellicht anders. In Turkije behandelen mensen misschien met meer zorg, hier niet meer dan een half uur. Ook omdat je er meer hulpjes hebt. Hier doe je alles alleen. Knippen, wassen en schoonmaken.'

Kappers hebben naast knippen ook een sociale functie, toch?

'Jazeker, we zijn de psychologen van de maatschappij, omdat we zogenaamd alles weten. Haha, wij zijn de burgemeesters van de buurt.'

Die zijn hard nodig in een grimmige buurt als deze.

'Ik denk dat in Nieuw-West alleen Osdorp er nog slechter aan toe is dan Geuzenveld. Wij zijn het getto van Amsterdam.'

Is er in zestien jaar dan echt niks veranderd hier?

'Jawel, de mensen zijn veranderd. Vroeger was het nog gezellig. We hadden vrienden, we gingen uit en dronken wat. We waren echt een gemeenschap. Mensen zijn veranderd.'

Het leven is ook duurder geworden. Als je dan ook nog een gezin hebt, is het dan niet onvermijdelijk dat dit gemeenschapsgevoel minder wordt?

'Nee hoor, mensen hebben geld en denken alleen maar aan zichzelf. Vroeger gaven mensen nog om elkaar. We leenden elkaar geld als mensen daar behoefte aan hadden. Er is jaloezie in het spel.'

Wat bedoel je?

'Ik heb veel meegemaakt, Tayfun. Ik leende mensen geld, kon het

'Ik zag je bericht over de *halay*, wat een feest was dat'

van de ondernemende Turken uit Kayseri, waar hij vandaan komt.

Zo, vertel eens Dursun, wat is er in deze zaak in die zestien jaar allemaal gebeurd?

'Pff, daar is geen beginnen aan', zegt hij lachend.

En dan serieus: 'Als je bepaalde dingen niet ervaart, dan weet je niks. Dat is wat ik heb geleerd in zestien jaar. Zo ben ik achter het leven gekomen', zegt hij spijtig.

De kapper heeft een zware periode achter de rug, met een scheiding en de coronapandemie. De oude schaterlach en liefkozende, typisch Turkse scheldpartijen maakten met de jaren steeds meer plaats voor een ernstiger wordende blik. Maar hij geeft zich niet gewonnen en staat toch elke dag weer in zijn toko.

'Wil je koffie Tayfun? Heb je honger? Kom, ik ga vis bestellen

maar toch gezellig uit. Perfect om te hangen na werk.

Dursun verloor veel klanten tijdens de pandemie, maar vond die periode gek genoeg ook aangenam. 'Ik ging twee maanden op vakantie. Naar mijn ouders in Kayseri. Dat was heerlijk. Ik was in mijn leven nog nooit twee maanden op vakantie geweest. Daarna heb ik het met een beetje spaargeld opgeknapt in de zaak. Een likje verf en nieuwe meubels.'

In Turkije was hij ook kapper. Hij begon er als 'hulpje' en deed daarna de kappersopleiding om zijn eigen zaakje te beginnen. In de jaren negentig, na twee jaar in militaire dienst te hebben gezeten, kwam hij als onvervalste 23-jarige 'importbruidgom' naar Nederland. Een mogelijkheid die na de Fortuyn-revolte met strenge inkomenseisen flink werd beperkt.

niet met iedereen'

DURSUN TÜRKMEN IN ZIJN KAPPERSZAAK. FOTO: TAYFUN BALCIK

'Ik was nog nooit twee maanden op vakantie geweest'

niet meer terugkrijgen. Vroeger was het niet zo. Je wilde op vakantie gaan, en kon zo een paar duizend euro lenen. Als je nu geld aan mensen vraagt, komen ze niet opdagen. Iedereen is egoïstischer geworden.'

Weet je hoeveel huur mensen tegenwoordig betalen?

'Ja, tuurlijk. Vroeger kon je met 2000 euro een gezin van vier mensen met hangen en wurgen onderhouden. Nu is 5000 euro niet eens genoeg voor één kind. Ik gaf

kleine kinderen af en toe wat zakgeld, nu moet ik helaas op mijn centjes passen. Kijk naar je eigen vader. Hij heeft zijn leven lang keihard gewerkt. Voor zijn familie in Turkije. Uiteindelijk kreeg hij stank voor dank van zijn eigen familie.

Ja, dat hoor ik al mijn hele leven. Maar goed, wat geeft je energie dezer dagen?

'Ik ben verkouden, jij ezelszoon. Wat energie?'

Oh sorry hoor, beterschap. Maar is er wel iemand die jou energie geeft? Hij lijkt op jou.

'Ah, Erbey, bedoel je.' (zijn voetballende tienerzoon)

Dursuns ogen beginnen te glinsteren.

'Al mijn kinderen geven mij energie. Natuurlijk heb je oogappels. Mijn zondagen zijn volledig aan hen gewijd. Ik wil later geen spijt krijgen. En geen afwezige vader zijn. Voor geen een van mijn kinderen.

'Wat betreft positieve energie, dat is ook iets wat je jezelf toelaat. Dat heb ik geleerd. Ja, er is negativiteit op de wereld, maar je moet het niet laten domineren. Uiteindelijk is dat een ellendig bestaan, een oneindig, nooit op te vullen leegte. Ik zoek het ook niet meer op, zoals ik bijvoorbeeld deed in Turkse koffiehuizen. Soms moet je hard op je bek vallen, om daar

‘Er is negativiteit op de wereld, maar je moet het niet laten domineren’

achter te komen.’

Dan stapt een oudere man binnen en vraagt of Dursun een hulpje nodig heeft in de zaak. Ze onderhandelen wat over de prijs voor een stoel en komen er niet uit. De man blijkt de schoonvader te zijn van een oude, gemeenschappelijke vriend, Hayrettin.

Hoe is het met hem dan?

‘Hayrettin is weer als taxichauffeur begonnen. Altijd lachen met hem.’

Ja, we hebben in Parijs de hotelkamers ondergekotst met onze eerste fles whisky.

‘Man, wat zeg jij?! Ik had lange tijd niet gedronken, tot jouw vrijgezellenfeest vorig jaar. Zeven, acht tequila’s achter elkaar. Wat was dat? Als we niet gelijk hadden gegeten dan zou het ook slecht zijn aflopen met ons. Overigens

DUR SUN TÜRK MEN IN ZIJN KAPPERSZAAK. FOTO: TAYFUN BALCIK

heb ik sinds jouw trouwfeest een goede reden om het wat rustiger aan te doen. Ik heb mijn grootste liefde de bons gegeven (hij bedoelt sigaretten) en rook al drie maanden niet meer. Althans niet meer zo veel.’

Je hebt je kleur weer terug. Dat is alleen maar goed.

‘Af en toe steek ik nog eens een sigaretje op en dat voelt alsof ik een oude vriend spreek. Als ik echt wil, dan doe ik dat ook niet meer. Maar kennelijk wil ik die oude vrienden af en toe weer terug in mijn leven.’

Dat kan, maar dan heb je een goede vervanging nodig. Een goed gesprek misschien, al is dat met jou sowieso geen probleem.

‘Ja, maar ik praat niet met iedereen. Met sommige mensen kan je praten en anderen niet. Politiek, sport, vrouwen, maakt niet uit wat. Je moet een beetje open-minded zijn. Ik heb bijvoorbeeld zo vaak politieke discussies gehad. Ik heb de AKP (de partij van de Turkse president Erdogan, red.) gesteund, maar ook bekritiseerd, binnen mijn eigen familie zelfs! Moet je die AKP’ers nu horen. Ze zijn muisstil. Het gaat niet goed met Turkije. Het kan toch niet zo zijn dat de een steak eet vanavond en de ander niet eens geld heeft om brood te kopen. Turkije is niet meer het land waar ik ben geboren. Vroeger waren mensen ook arm, maar ze deelden hun armoede met elkaar. Nu denkt iedereen aan zichzelf. De situatie is echt onrechtvaardig daar.’

Dan belt zijn zoon. Hij komt

eraan en wil ook geknipt worden. Een paar minuten later stapt hij de zaak binnen. Hij is net naar de tandarts geweest. Een wortelkanaalbehandeling, minimaal 1200 euro. Dursun raakt geschrokken zijn eigen wang aan, hij moet binnenkort ook. ‘Misschien in Istanbul naar de tandarts’, overleggen ze onder elkaar. ‘Porseleinen tanden laten maken’, zegt Dursun. ‘Dan ben je voorgoed van het gezeik van de tandarts af.’

‘Ken je me niet meer, jongen?’, vraag ik zijn zoon. ‘Je bracht je vader en mij pizza op het Slotterstrand.’

‘O ja! Nu weet ik het weer’, zegt hij.

‘Wat een dag was dat’, zegt vader Dursun. ‘38 graden, met rosé. Heerlijk, echt een schot in de roos om op die plek een strand te maken. Het eerste jaar was goed,

‘Nee, mijn imam was rustig.’

Bij ons ging het om smartphones als uitvinding van de duivel, en dat vrouwen zich zedig moesten kleden.

‘Je hebt goede en foute imams. Imams die vertellen over onrecht enzovoort. Die doen wat ze moeten doen. Kijk, ik ben kapper. Ik kan niet het werk van een imam doen. Ik zag laatst dat Sergen Yalcin, oud-topvoetballer van Besiktas, ook naar de moskee ging. En toen begon de imam over gokken. Hij werd er ongemakkelijk van en vroeg aan de mannen naast hem of de imam hem bedoelde.’

Besiktas bakt er ook niks van hè, dit jaar.

‘Als ik Besiktas was, zou ik Sergen Yalcin gelijk aannemen.’

De volgende klant, die de hele

‘Ze zijn muisstil. Het gaat niet goed met Turkije’

daarna werd het drukker en drukker. Ze moeten de veiligheid garanderen, voor de mensen daar, zodat het gezellig blijft.’

We komen in de krant, zoon.

‘Ja, jullie zijn een leuk opstapje voor Erbey straks. Een exclusief interview met de Kanttekening.’

‘Hahaha. Heb je weer een event, Tayfun, dat je naar de kapper bent gekomen?’, vraagt Erbey me.

Ja, ik moet mezelf fatsoeneren voor mijn collega’s in Rotterdam. Hoe ging de ramadan?

‘Fijn, een iftar hier en daar. En dan het suikergebed, zo vier ik ramadan.’

Heeft de imam bij jou ook onzin verkondigd?

tijd stil was, begint opeens mee te praten. ‘Besiktas moet het eerst goedmaken met hem, ze hebben hem vorige keer zomaar de laan uitgestuurd’, zegt hij van achteren.

‘Ze hebben hem te grazen genomen’, vult Dursun aan. ‘Ze laten die trainers niet met rust in Turkije. Ismail Kartal bij Fenerbahce: van hetzelfde laken en pak. Wat voor opstelling was dat overigens tegen Olympiakos in de Europese Conference League vorige week? Ik stuurde je broer een bericht. Hij schold me meteen uit. Laten we de return (tegen Olympiakos in Istanbul, die Fenerbahce verloor en werd uitgeschakeld) morgen samen kijken. Ik neem wat te drinken mee.’ ●

ergosana

Medisch Adviesbureau

www.ergosana.nl - i.sevinc@ergosana.nl

Rijbewijskeuring
B,C,D, (E) groot
rijbewijs

Medische Keuring
Levensverzekering

Verzuim &
Re-integratie

Vaccinatiezorg
particulier /
Bedrijven

Nieuw in Nederland.

Rechtspraak: verplicht taalexamen nieuwkomers discriminerend

De Rechtbank Amsterdam oordeelde op dinsdag 16 maart dat het verplichte taalexamen dat nieuwkomers uit sommige landen moeten afleggen 'in eigen land' discriminerend is.

In 2021 spande een vrouw uit Ghana een rechtszaak aan tegen de Nederlandse overheid, omdat ze vond dat ze werd gediscrimineerd. De Rechtbank Amsterdam heeft haar nu gelijk gegeven. De vrouw wilde naar Nederland, waar haar echtgenoot woont. Maar mede vanwege het moeilijke taalexamen werd haar verzoek tot gezinshereniging afgewezen. De Ghanese vrouw werd bijgestaan door Jorg Werner van het Amsterdamse advocatenkantoor Noordstern Advocaten.

Op dit moment verplicht Nederland burgers zogenoemde B-landen, zoals Turkije, Marokko en Ghana, om een taalexamen af te leggen. Burgers uit A-landen, zoals de Verenigde Staten, Zuid-

Korea en Japan, hoeven deze verplichte taaltoets niet te doen.

De Turks-Nederlandse advocaat Ismet Özkara, die veel soortgelijke zaken van Turkse burgers behandelt, vertelt dat de uitspraak van de Rechtbank Amsterdam een mijlpaal is. 'Er was al een uitspraak van de Rechtbank Haarlem, die stelde dat het onderscheid tussen A- en B-landen in strijd is met het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens', legt Özkara uit aan *de Kanttekening*.

'Maar de uitspraak van de Rechtbank Amsterdam gaat een stuk verder: het onderscheid is ook in strijd met de *International Convention on the Elimination of Racial Discrimination* (Internationaal Verdrag ter Uitbanning van Rasdiscriminatie), een internatio-

naal verdrag waaraan ook Nederland zich heeft gecommitteerd.'

Özkara zegt dat de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) en de Nederlandse staat tegen deze uitspraak in hoger beroep zullen gaan. 'Maar ik heb goede hoop. De discriminerende inburgeringscursus in 'eigen land' voor mensen uit B-landen zal op termijn afgeschaft worden, geloof ik.'

Özkara is nu al twee jaar bezig met rechtszaken van Turkse burgers die in het kader van gezinshereniging naar Nederland willen, vertelt hij. Tot voor kort hoefden Turkse burgers geen inburgeringsexamen in 'eigen land' af te leggen, maar nu moet dat wel. Dit is volgens Özkara in strijd met het associatieverdrag dat de Europese Unie heeft met Turkije. Hij heeft daarom een klacht ingediend bij de Europese Commissie, die door 10.000 mensen is ondertekend. De klacht is nu in behandeling. •

ILLUSTRATIEF. WIKIMEDIACOMMONS

Ook Noorwegen zet koranverbrander het land

De beruchte provocateur Salwan Momika is ook in Noorwegen niet welkom. De Iraakse christen had hier asiel aangevraagd omdat Zweden hem het land uit had gezet, na meerdere provocaties.

In juni en augustus verbrandde Momika tot drie keer toe een exemplaar van de Koran. In oktober verbrandde hij tijdens een pro-Israëliëse demonstratie bovendien een Palestijnse vlag. Op 27 maart besloot het Zweedse Immigratiehof van Beroep dat Momika moest vertrekken. De Irakees vluchtte toen naar Noorwegen.

Volgens de Turkse krant *Ensonhaber*, die zich baseert op een verklaring van het Noorse immigratiebureau, heeft Noorwegen op 28 maart dit jaar besloten om de asielaanvraag van Momika niet te accepteren. Hij werd daarop gearresteerd, en zal worden teruggestuurd naar Zweden. Irak wil graag dat Zweden

Momika uitlevert, zodat hij berecht kan worden volgens de Iraakse wet.

Momika woonde sinds april 2018 in Zweden. Op Facebook beschrijft hij zichzelf als een 'atheïst en verlicht politicus, denker en acteur'. Hij is actief op diverse sociale media, vooral TikTok en Facebook, waarop hij meerdere video's heeft geplaatst van zijn acties.

Uit oudere filmpjes die circuleren blijkt bovendien dat Momika in Irak lid is geweest van de Imam Ali Brigades, een sjiietische, pro-Iraanse militie. De Imam Ali Brigades worden beschuldigd van oorlogsmisdaden en staan sinds 2018 op de Amerikaanse sanctielijst.

VOOR

UIT

Momika was lid van de christelijke tak binnen deze brigades. Hij leidde een gewapende groep in de buitenwijken van Mosul in het jaar 2017. Hij was echter verwickeld in een machtsstrijd met Ratyan al-Kaldani, een andere christelijke militieleider. Dit leidde ertoe dat Momika Irak uiteindelijk moest verlaten. Volgens het Iraanse ministerie van Veiligheid is Momika helemaal niet pro-Iran, maar is hij een Israëliische spion, zo meldt de Arabische, pro-Iraanse nieuwswzender *Al Mayadeen*.

Begin deze week berichtte het extreem-rechtse X-account Radio Genua dat Momika dood was. Zijn stoffelijk overschot zou in Noorwegen gevonden zijn. Het bericht werd echter niet door onafhankelijke bronnen bevestigd en werd binnen enkele uren door Radio Genua verwijderd. •

Op deze pagina's brengt de Kanttekening nieuws in eenvoudig Nederlands, gevolgd door een interview met een nieuwe Nederlander. Zo willen we toegankelijk zijn voor mensen met een migratieachtergrond die de taal nog niet goed beheersen. •

Saïd en Lody winnen de Truus Wijsmuller Prijs

Het islamitisch-Joodse verzoeningsduo Saïd Bensellam en Lody van de Kamp krijgt erkenning voor de jarenlange inzet voor verbinding en dialoog. De Amsterdammers hebben de Truus Wijsmuller Prijs gewonnen.

Dit deelde Karen Kamps, voorzitter van de stichting Saïd en Lody, zondag op haar Facebookpagina. 'De prijs wordt aan Saïd en Lody uitgereikt omdat ze het verschil maken, inspireren, aanmoedigen en standvastig zijn.' De Marokkaans-Nederlandse jongerenwerker en de Joodse rabbijn werken sinds 2010 als duo. Samen gaan ze in gesprek met jongeren over discriminatie, racisme en beeldvorming. Ze staan regelma-

tig voor de klas en zijn veel actief op buurtniveau om daar de verbinding te maken.

Vandaag de dag is het werk van Saïd en Lody waardevoller dan ooit. De Joods-islamitische betrekkingen zijn sinds de oorlog in Gaza verslechterd. Het debat over deze oorlog wordt vaak meteen vijandig, met aan beide kanten beschuldigingen van antisemitisme en islamofobie.

De prijs wordt twee keer per jaar uitgereikt door de Stichting Wijs-

muller-Meijer aan iemand die op sociaal-maatschappelijk gebied het verschil maakt. De stichting is vernoemd naar Truus Wijsmuller, een verzetsvrouw die – samen met anderen – 10.000 Joodse kinderen uit Duitsland en andere bezette gebieden in veiligheid heeft gebracht. Ze organiseerde hun vertrek naar Engeland en de Verenigde Staten middels 'kindertransporten'. Ze ontving daarvoor de Israëliische Yad Vashem-onderscheiding als 'Rechtvaardige onder de Volkeren'.

Lody van de Kamp schrijft als columnist voor de Kanttekening. •

SAÏD EN LODY POSEREN BIJ BEELD TRUUS WIJSMULLER. FACEBOOK STICHTING SAÏD EN LODY

Nieuw in Nederland.

‘Mensensmokkelaars zouden ov

Elke maand gaat *de Kanttekening* in gesprek met vluchtelingen en statushouders in Nederland. Hoe zijn ze hier gekomen? En hoe hebben zij hun nieuwe leven in Nederland opgebouwd? Deze maand: Ismail Mamo uit Koerdistan, die een indrukwekkend boek heeft geschreven over zijn achtergrond, vlucht en de achteneenhalf jaar in Nederland die daarop volgden. Hij is Nederland dankbaar.

ISMAIL MALMO. FOTO: JORIS CASAER

● ANNE-ROSE HERMER

Ismail verloor jong zijn moeder. Ze had elf kinderen. Met zijn tweede vrouw kreeg de vader van Ismail drie kinderen. Hij is erg blij met zijn familie, want het is een hecht gezin. Hij is niet de enige van de veertien die in Europa woont. Ze komen uit Kobani, een regio in Syrisch Koerdistan met ruim 350 dorpen.

Inmiddels is Ismail 28 jaar. In zijn prille jeugd moest er op scholen in Koerdistan Arabisch worden gesproken. Op een dag sprak Ismail per ongeluk Koerdisch in de klas. Hij had het niet eens gemerkt. Korte tijd later kreeg hij van de directeur een enorm pak slaag waar iedereen bij was, midden op het schoolplein. ‘Tegenwoordig is dat gelukkig anders. Er zijn nu ook Koerdische onderwijzers en er mag Koerdisch worden gesproken’, vertelt hij.

Dat blijkt ook uit zijn boek

Mam, ik ben geen crisis, uitgegeven bij Das Mag. Overigens is het niet in de ik-vorm geschreven. De hoofdpersoon die feitelijk het verhaal van Ismail vertelt, heet Baran. ‘Het is niet alleen mijn verhaal, maar ook van andere mensen. Ik heb dit allemaal niet als enige meegemaakt. Dit verhaal is opgedragen aan iedereen die hier doorheen moest en moet. Ik wilde niet vluchten, maar het moest. Niemand wil graag zijn familie en zijn land verlaten om te gaan wonen in een land dat ver weg ligt.’

Het boek heeft een aparte opbouw. De hoofdpersoon keert acht jaar na zijn vlucht terug naar Kobani. Onverwacht blijft hij twee weken langer. In die twee weken bezoekt hij elke dag het graf van zijn moeder om zijn verhaal te vertellen. Elk gesprek van de dag vormt een hoofdstuk. Aan het einde van het langste hoofdstuk zegt hij tegen zijn moeder dat het vandaag wel een érg lang gesprek was. Dergelijke opmerkingen zorgen ervoor dat je als lezer echt iemand bij een graf ziet zitten om alles te onthul-

‘Ik wilde niet vluchten, maar het moest’

len wat hij allemaal heeft gedaan sinds de laatste keer dat hij hier was. Drie dingen die heel veel terugkeren zijn oorlog, heimwee en een heleboel doorzettingsvermogen. Niet alleen heimwee naar het land van herkomst, maar vooral naar de familieleden van het warme nest die niet naar Europa zijn geëmigreerd.

Mensensmokkelaars en sterke paspoorten

Veel vluchtelingen durven ook nadat ze asiel hebben gekregen en de Nederlandse nationaliteit hebben niet te praten over hun vluchtroute en wat ze hebben meegemaakt. Daardoor blijft over

Verbodig moeten zijn'

het algemeen ook onbekend hoe het vluchten verloopt en hoe gewetenloos veel mensensmokkelaars zijn. Ze laten mensen een heleboel geld betalen voor een overtocht, maar ze zijn er met het geld vandoor als je naar de afgesproken plek gaat. Of mensensmokkelaars die vluchtelingen de zee op sturen met een ondeugdelijk vervoermiddel. Ismail vindt het allebei even erg. 'Mensensmokkelaars zouden niet hoeven bestaan, maar dan moet het systeem veranderen. In ons geval waren mensensmokkelaars nodig.'

Dat heeft een oorzaak waar niet iedereen erg in heeft. 'Een Nederlands paspoort is een sterk paspoort. Met het paspoort dat ik in Syrië had, kon je bijna nergens naartoe zonder visum. Als je een visum aanvraag, werd dat in de praktijk vrijwel altijd geweigerd. Ik had twee dingen nodig toen ik wilde vluchten: geld en mensensmokkelaars.'

Geld is inderdaad keihard nodig, want tijdens je vlucht naar een veiliger land kom je allerlei mensen tegen die een hoger tarief vragen dan normaal. Denk dan aan taxichauffeurs in Oost-Europese landen die je naar de plaats van bestemming brengen, maar dan ineens veel meer geld willen. Of moet de politie erbij komen?

De belangrijkste stap op de vluchtroute is vanuit Turkije de kust van Griekenland bereiken. Het mislukken daarvan is een relatief begrip. De boot die werd gebruikt bij de eerste poging dreigde te zinken. Er moest bagage overboord worden gegooid, wat onvoldoende bleek. Gelukkig schoot de kustwacht op het nippertje te hulp. Of je Griekenland bereikt is afhankelijk van welke kustwacht het is: de Turkse of de Griekse. In het eerste geval was het de Turkse kustwacht. Iedereen werd teruggebracht en in de cel gestopt. Ze waren relatief snel weer vrij, maar als ze het wéér zouden proberen volgden er strengere maatregelen. Het is de bedoeling dat dit afschrikwekkend werkt, wat

niet zo is. 'Wie vastbesloten is om te vluchten, blijft het proberen.'

Aan het begin van het boek staan enkele citaten. Een ervan luidt: *'No one puts their children in a boat unless the water is safer than the land.'* (Je moet begrijpen dat geen enkele ouder zijn kinderen in een boot zet, tenzij het water veiliger is dan het land) Deze zin spreekt boekdelen en geeft ondubbelzinnig aan waarom mensen ondanks alle gevaren toch zo'n levensgevaarlijke tocht in een gammel bootje aandurven.

Uiteindelijk lukte het. In Griekenland waren er heel vriendelijke toeristen die de vluchtelingen hielpen. Uit het boek blijkt ook dat er lieve mensen zijn die je absoluut helpen op je lange reis naar een nieuw bestaan.

Je moet zeggen dat je toerist bent

In september 2015 arriveerde Ismail in Ter Apel. Hij maakte direct kennis met het heerlijke weer in Nederland, want het stortregende op dat moment. Van een medewerker van het azc mocht hij niet eens even schuilen onder een luifel. Na een kort verblijf in Ter Apel volgde de bekende tournee langs verschillende azc's. 'Ik had geen warme kleding en moest daar twee weken op wachten. Toen ik vroeg of het iets eerder kon, kreeg ik te horen dat in Nederland geldt: afspraak is afspraak. Uiteindelijk werd ik ziek van de kou en belandde in het ziekenhuis. Op een moment werd ik overgeplaatst naar een stad die niemand kon uitspreken: Wageningen.' (Anno 2024 spreekt Ismail dit prima uit, red.). 'Eenmaal in Wageningen werd ik naar een kamer gebracht met vier bedden. De medewerker zei: 'Dit is je kamer. Ik denk dat het groot genoeg is voor een vluchteling.'

Een paar jaar later ontmoette hij tijdens een studentenfeestje een jonge asielzoeker uit Soedan. 'Ik vertel nooit iets over vluchteling zijn, ik zeg altijd dat ik een toerist ben', vertelde de Soedanees. 'Zodra je jezelf bekend maakt als vluchte-

ling, worden er allerlei vragen aan je gesteld. Toerist zijn is veel beter.'

Ismail heeft het advies nooit opgevolgd. Daar heeft hij weleens spijt van, precies om de reden die de Soedanees op gaf.

Van arts tot acteur

Het was de grote droom van Ismail om arts te worden, net als Baran in het boek. Het liep allemaal iets anders, want als alles goed gaat studeert Ismail over een tijdje af aan de Toneelacademie in Arnhem. Hoe dát allemaal kon gebeuren staat in het boek, maar een zeer belangrijke reden dat hij dit voor elkaar heeft gekregen is dat hij vanaf zijn eerste dag in Nederland is begonnen met het leren van de Nederlandse taal. 'Toen ik mijn eerste gesprek met de IND had, kon dat al deels in het Nederlands. Daar waren ze stomverbaasd over, maar ik kreeg ook complimenten. Ik zou het wel gaan redden. Sommige vluchtelingen wachten met Nederlands leren totdat ze zeker weten dat ze mogen blijven. Dat wilde ik niet.'

Hoewel Ismail een aantal (zeer) negatieve ervaringen heeft gehad met mensen, noemt hij genoeg voorbeelden van Nederlanders aan wie hij veel te danken heeft. Hij is Nederland dankbaar, maar de heimwee speelt hem enorm parten. Bovendien is er ook sprake van heimwee naar onderdelen van zijn cultuur. 'Het leven is hier gehaast. Als je in Nederland met

iemand afspreekt, dan krijg je te horen hoeveel tijd die persoon voor je heeft. Waar ik vandaan kom, is dat niet zo. Ik mis deze manier van met elkaar omgaan. Daarom wil ik mijn tijd gaan verdelen tussen Nederland en Kobani.'

Bioscoopproject

In Kobani is een heleboel, maar geen bioscoop. Films kijken wordt gedaan via YouTube of op televisie. Daarom heeft Ismail Mamo een bijzonder project bedacht: *traveling cinema along villages*. Het is de bedoeling om een rondreizende openluchtbioscoop te realiseren en daarmee door Kobani te trekken en elke dag langs een ander dorp te gaan. Of tussen een paar dorpen in. 'We willen vier korte films vertonen. Twee westerse films en twee Arabische. Er is veel enthousiasme voor in Kobani, vooral onder jongeren. We zijn geld aan het inzamelen via crowdfunding via www.voordekunst.nl. Als het lukt, dan zijn we ongeveer tien maanden onderweg. Daar hebben we een busje voor nodig waar alles in kan, plus iemand voor het geluid en voor de opbouw. Die moeten ook betaald worden. Bovendien gaan we een documentaire over dit project maken.'

Ismail Mamo heeft hard gewerkt om te komen waar hij nu is en hij is nog lang niet klaar. Hij heeft een heleboel plannen, maar kijkt bewust niet zo ver vooruit. Eerst het een, dan pas het andere.' ●

OPENLUCHTBIOSCOOP IN KOBANI. FOTO: VOOR DE KUNST/ISMAIL MAMO

Gloria Wekker: 'Er is nu gemor

Emeritus hoogleraar Gloria Wekker is een van de auteurs van feminisme-klassieker *Caleidoscopische visies*. 'Witte mensen denken dat neutraliteit samenhangt met het christendom of agnostisch zijn.'

● MARISKA JANSEN

De heruitgave van *Caleidoscopische visies* (2001) werd vorige maand groots gevierd. In cultuurcentrum de Tolhuistuin in Amsterdam stonden bekende auteurs van deze klassieker opnieuw op het podium. Nancy Jouwe, Halleh Ghorasi en Gloria Wekker. Ze schreven mee aan de bundel die in 2001 baanbrekend was. De uitsluiting van zwarte, migranten- en vluchtelingenvrouwen werd voor het eerst besproken en geanalyseerd.

'Een warm bad', blikt Gloria Wekker terug door de telefoon. 'Iedereen uit het wereldje was er.' Wekker (Paramaribo 1950) is cultureel antropoloog en emeritus hoogleraar Gender Studies en een beroemdheid in de wereld van feministen en anti-discriminatieactivisten. Ze schreef onder meer de boeken *Politics of Pas-*

sion en *Witte onschuld* en leverde een bijdrage aan de geruchtmakende bundel *Dutch Racism*. Zij beargumenteert onder meer dat racisme volop aanwezig is in de samenleving, terwijl dat tegelijkertijd heel lang is ontkend. Ook was ze een van de eersten die het begrip intersectionaliteit in ons land introduceerde. 'Dat is', zegt ze, 'een *buzzword* geworden, maar veel mensen weten niet hoe het moet.'

'Als man hoef je niet over je positie na te denken, want mannelijkheid is nu eenmaal dominant'

bedachten ze: de samenleving is zo veranderd, er moeten ook meer mensen van kleur bij; dat bleken dan voornamelijk mannen te zijn. Maar dit blijven naast elkaar lopende trajecten, die niet in elkaar grijpen. Er wordt gedaan alsof alle vrouwen wit en alle mensen van kleur mannen zijn. Dat klopt natuurlijk niet.

'Deze manier van denken zit ook in wat we tegenwoordig diversiteit en inclusie noemen. Alsof ras/ethniciteit en gender twee los van elkaar staande systemen zijn. Terwijl wij als intersectionele denkers zeggen: je moet ze samen nemen.'

Waarom denkt de politie op die manier?

'Dat is niet alleen iets van de politie. We doen het allemaal; het wordt ons zo van jongs af aan geleerd. We hebben niet geleerd na te denken over wat dominante en wat ondergeschikte categorieën zijn. We doen heel graag alsof iedereen gelijk is in de samenleving. Maar dat is dus niet zo.'

Waarom werden de politievrouwen 'wit' en de personen van kleur 'man'?

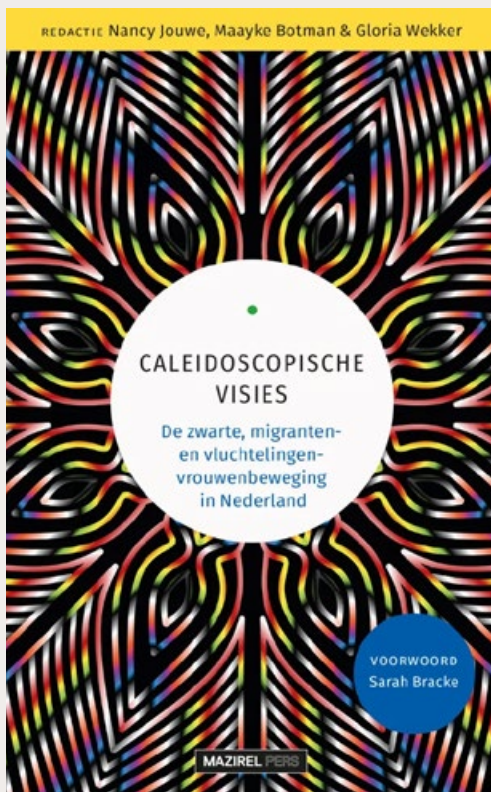
'Het gaat hier over macht. Het is een kenmerk van privilege om te denken dat je als witte geen kleur hebt, terwijl die positie juist ontzettend veel macht heeft. En als man hoef je ook niet over je positie na te denken, want mannelijkheid is nu eenmaal dominant.'

'Er is nu gemor onder witte mannen die voelen dat ze hun plek in de samenleving kwijtraken. We zijn in een tijdperk aanbeland waarin hun macht niet meer vanzelfsprekend is. En degenen die de vanzelfsprekende macht hadden, die verzetten zich.'

Hoe doen ze dat?

'Veel witte mannen voelen zich ongelukkig en vragen zich af wat er van hun rol en dominantie overblijft. Dit is ook waarom zoveel mensen rechts gestemd hebben. Ze verlangen terug naar de samenleving van vroeger, waarin de rollen helder verdeeld en dingen overzichtelijk waren. De rollen van de verschillende genders en mensen van kleur lagen vast. Dat is op losse schroeven komen te staan.'

Er lijkt ook een andere ontwikkeling

Wat is intersectionaliteit?

'Het begrip komt van de Amerikaanse wetenschapper Kimberlé Crenshaw. Het is een gelaagde, complexe manier van denken, die ingaat tegen wat ons aangeleerd is. We begrijpen de sociale werkelijkheid met ordeningsprincipes, zoals gender, ethniciteit, ras, klasse en seksualiteit. We zien die categorieën als los van elkaar staande hokjes. Maar intersectionele denkers zeggen: die systemen beïnvloeden elkaar en we moeten ze dus ook in samenhang met elkaar analyseren.'

'Ik zit bijvoorbeeld bij de politie in een van hun raden van advies. Daar denken ze sinds mensenheugenis na over de vraag hoe ze de politie van iedereen kunnen worden. Hun eerste idee was: we gaan vrouwen aantrekken. In de praktijk waren dat witte vrouwen. Later

onder witte mannen'

GLORIA WEKKER. BEELD: TEDX TALKS/YOUTUBE

gaande. Grote steden als Utrecht, Amsterdam en Arnhem staan buitengewone opsporingsambtenaren (boa's) toe een hoofddoek te dragen. En ook binnen de politie klinken geluiden dat een agente met hoofddoek moet kunnen.

'Ja, dat is een voorbeeld van de witte blik die langzaam van positie verandert. Maar deze ontwikkeling wordt tegelijkertijd aan allerlei kanten onderdrukt en ontkracht. Er is nog heel veel geloofsdiscriminatie en racisme.'

Een van de argumenten tegen het dragen van de hoofddoek is de neutraliteit van de politie. De hoofddoek zou daar afbreuk aan doen.

'Mijn idee is dat hoogopgeleide witte mensen in een soort bubbel leven, dat blijkt ook uit recent onderzoek. Ze hebben geen diversiteit in hun omgeving, niet in hun vriendenkring of in hun familie. Zij zijn ervan overtuigd dat neutraliteit samenvalt met het christendom of met agnostisch zijn.

'Veel mensen denken nog steeds dat de zogenaamde neutraliteit die we van deze ambtenaren vragen gewaarborgd wordt door het

'Als je nu nog niet snapt
dat je als witte
een kleur hebt, dan lijkt
dat op
niet-willen-weten'

niet dragen van symbolen die naar een godsdienst verwijzen. Maar dat geldt dan weer niet voor christelijke symbolen. Al is dat laatste ook verboden. Die opvatting wordt in toenemende mate bevraagd door anderen, bijvoorbeeld door vrouwen die een hoofddoek willen dragen.

'Dat hele begrip neutraliteit wordt te pas en te onpas ingezet. Het is opnieuw een manier om macht uit te oefenen, om je gelijk te krijgen. Wie kan bezwaar maken tegen neutraliteit? Natuurlijk moet de politie neutraal zijn, in de zin van niet bevooroordeeld. Alleen: wie stelt vast wat neutraliteit is?

'Een beter argument is trouw aan de grondwet. Daar wil je loyaal aan zijn. En in artikel 1 van die grondwet staat dat mensen niet gediscrimineerd mogen worden op grond van religie, geslacht, seksualiteit en noem maar op.'

Is die neutraliteitsopvatting ook een vorm van witte onschuld, zoals u dat noemt?

'Ja, je gaat dan uit van het idee dat een wit persoon zonder hoofddoek neutraal is, maar dat is niet zo. Als je nu nog niet snapt dat je als witte een kleur hebt, waar doorgaans een bepaalde mate van macht aan is verbonden is, dan lijkt dat op niet-willen-weten. Dat valt ook onder witte onschuld, dat je als witte niet weet dat je een machtspositie hebt en dat ook niet wil weten. Dat laatste is wel belangrijk om eraan toe te voegen. Zo voorkom je *self indulgence*, zelfingenomenheid. Dus dat je jezelf gemakkelijk kunt vergeven. Dat wist ik nou eenmaal niet, zeggen ze dan. Maar hoe lang mag dat niet-weten nog doorgaan? Want je zou inmiddels beter kunnen weten.'

Begrijpt u feministen die tegen de hoofddoek zijn?

'Nee, ik weet dat het er veel zijn maar begrijpen doe ik het niet. Ik denk dat zij vol vooroordelen zitten over wat een hoofddoek betekent. Het dominante narratief dat een hoofddoek onderdrukking betekent is door mannen bedacht. Als feministe moet je hier niet in mee gaan. Je ontnemt islamitische vrouwen die een hoofddoek dragen alle kracht en handlingsvrijheid. Terwijl zij mogen bepalen wat die hoofddoek voor hen betekent. Dat afnemen kan nooit de bedoeling zijn.' •

Nancy Jouwe, Maayke Botman en Gloria Wekker, *Caleidoscopische visies – De zwarte, migranten- en vluchtelingen vrouwenbeweging in Nederland*, Mazirel Pers, 360 blz., €24,99.

Hoe een straatjongen de school Pan-African Thought oprichtte

BRON: PIXABAY

Nigel Stewart (45) is directeur van de *School of Pan-African Thought* in Londen, waar hij en zijn team Pan-Afrikanisme onderwijzen. 'Ik denk dat dit de kiem is, waarmee onze achterkleinkinderen Afrikaanse eenheid kunnen realiseren. Ik ben slechts een facilitator in dit streven.'

● TAYFUN BALCIK

Het Pan-Afrikanistische gedachtegoed is het idee dat de Afrikaanse natie staat een constructie is van de koloniale mogendheden. Het kreeg vleugels tijdens de Afrikaanse onafhankelijkheidsstrijd na de Tweede Wereldoorlog. Alle Afrikaanse landen, maar ook de Afrikaanse dias-

pora in de rest van de wereld, zouden zich samen moeten inzetten voor de Afrikaanse belangen. Invloedrijke Pan-Afrikanisten zijn Frantz Fanon, Aime Cesaire en Marcus Garvey.

Vooral die laatste bleek een inspirator voor Stewart. De docent woont alleen in een ruim huis in het kleine stadje Luton, een uur rijden van Londen, maar hij komt van ver. Als oudste zoon van de familie leerde hij al vroeg op eigen benen te staan. Hij was, zoals hij dat zelf beschrijft, een echte straatjongen.

'Ik vertel mensen altijd dat er drie versies van mij zijn, wat erg lijkt op het verhaal van Malcolm X'

Pan-Afrikaans Gedachtegoed

‘Ik was onafhankelijker dan de gemiddelde 15-jarige en verliet het ouderlijk huis’, vertelt hij mij tijdens ons gesprek aan zijn keukentafel. Op 17-jarige leeftijd had hij al zijn eerste bijbaantjes in een shoarmazaak en als grafdelver, voordat hij naar de grote stad Londen verhuisde.

‘Die jaren tachtig in Luton waren wild. De jongeman die dat allemaal deed lijkt eerlijk gezegd niet meer op mij’, zegt hij. ‘Dode mensen zien, verdriet zien, ik werd er immuun voor. Ik denk dat het misschien wel goed voor me was op het kerkhof te werken, omdat we vergelijkbare dingen op straat zagen. Geweld, criminaliteit, steekpartijen met als resultaat het kerkhof. Het maakte me op de een of andere manier volwassen op jonge leeftijd.’

En groot contrast met wat je nu doet.

‘Ik vertel mensen altijd dat er drie versies van mij zijn, wat erg lijkt op het verhaal van Malcolm X. Hij was eerst een pooier, actief in de kleine misdaad. Daarna ging hij naar de gevangenis, de tijd van zijn intellectuele ontwikkeling. Ik had dat toen ik naar Londen verhuisde, zo rond mijn twintigste. Veel van mijn vrienden hier gingen naar de kerk en vonden God. Ze wijdden hun leven aan studie en onderwijs.’

En jij ging hen achterna?

‘Inderdaad, ik was een kerkganger voor een paar jaar. De kerk probeerde ons, jonge mannen, op te vangen en te begeleiden. Het gaf me richting, maar ook de vaardigheid kritisch te denken. Dat leerden we niet op straat. Tijdens de Bijbelstudie gingen we het debat aan over de dingen die we hadden gelezen.’

Waarom heb je de kerk verlaten?

‘Ik wilde meer weten, want één ding irriteerde: dat ik nooit iets over Afrika te horen kreeg. Mij

‘Eén ding irriteerde me: dat is dat ik nooit iets over Afrika te horen kreeg’

werd nooit verteld dat we oorspronkelijk uit Afrika afkomstig waren, dat ik een Afrikaan was.’

Was het een witte kerk?

‘Nee, het was een zwarte kerk, wat het nog verwarrender maakte. Het is een verwarrende dynamiek. Want een zwarte kerk heeft wel een witte religieuze structuur. Het zorgt voor cognitieve dissonantie. Toch ben ik dankbaar voor die tijd. Mijn dorst naar leren werd daar – en later op de universiteit – echt gestimuleerd. Ik nam afscheid van de straat. Ik deed daar dingen waardoor ik bijna in de gevangenis belandde. Maar gelukkig transformeerde ik tot een ander persoon, die een ander leven ging leiden.’

Je kreeg perspectief. Wat heb je gestudeerd?

‘Ik zat op de Business School in Londen. Mijn vriendin zei destijds dat ik iets met mijn leven moest doen, dat ik naar de universiteit moest gaan. Ik heb dat gesprek op mijn middelbare school nooit gehad. Dat zegt wel iets over het onderwijssysteem in Luton.’

Waarom deze studie?

‘Toen ik las over de studie bedrijfskunde dacht ik: deze vaardigheden gebruikte ik ook op straat, maar nu ga ik ze op een legale manier gebruiken. Ik dacht bij mezelf: ik kan winst- en verliesrekeningen maken, ik kan een beetje boekhouden, ik kan aan verkoop en marke-

ting doen en ik kan operationeel management doen. Het klonk allemaal zo vergelijkbaar met hoe we op straat geld verdienden.’

Maar daar draait de School voor Pan-Afrikaans denk ik niet om, toch?

‘De school begon als een YouTube-kanaal, gebaseerd op ander lesmateriaal dan dat ik in de kerk las. Het ging vooral over Afrika. Ik heb een Caribische afkomst, ik kom uit Jamaica, maar we hadden het praktisch nooit over Afrika. Je leert niet dat je een Afrikaan bent. Ik was volledig onwetend. Dat leidde ertoe dat ik geleerden zoals Marcus Garvey begon te lezen. Hij is bekend vanwege zijn organisatie, de *Universal Negro Improvement Association and the African Communities League*, die zich inzette voor

zwarte emancipatie. Tegelijkertijd werkte ik in onroerend goed, en leidde ik een investeringsbedrijf. Maar ik werd na anderhalf jaar ontslagen.’

Waarom?

‘Ik kon het niet zo goed vinden met de eigenaar van het bedrijf. Ik denk dat hij zich een beetje bedreigd voelde en door het geld heen was. Maar goed, ik had wat kapitaal verdiend en zat nu zonder werk, terwijl ik Marcus Garvey las, de oprichter van de grootste wereldwijde Pan-Afrikaanse beweging die er ooit is geweest. Hij had op een bepaald moment elf miljoen volgelingen, in een tijd zonder internet en dergelijke. Ik kon veel van mezelf in hem terugvinden. Hij was erg commercieel ingesteld en gedreven. Garvey had een grootschalig plan, een visie. Hij richtte universiteiten, scholen en bedrijven op, hij bouwde gemeenschapscentra en al dat soort dingen.’

Wilde je dat ook voor je eigen gemeenschap, in Engeland?

‘Ik werd enorm beïnvloed door Marcus Garvey maar stond daar alleen in. Ik wist niet met wie ik hierover kon discussiëren, met wie ik deze kennis kon delen, ik kon er geen studiegroepen over vinden.

‘Ik nam afscheid van de straat.
Ik deed daar dingen waardoor ik bijna
in de gevangenis belandde’

‘Ik had wat kapitaal verdiend en zat nu zonder werk, terwijl ik Marcus Garvey las’

In het begin wilde ik vooral een online omgeving creëren om hierover te praten. Mensen zouden deze kennis vervolgens dan weer verder verspreiden.’

Wat ik zie is een jonge zwarte man die het probeert te maken in Londen. Hij wordt ontslagen en begint iets voor zichzelf.

‘De filosofie van zelfredzaamheid zit heel diep bij Garvey. Hij dacht dat je racisme niet kon bestrijden met inclusie, maar met macht en zelfbeschikking. En dan zou je primaire doel het verkrijgen van macht moeten zijn. En economische macht krijg je, zo is zijn boodschap, door het bezit van activa.’

Heb ik gelijk als ik zeg dat je de School voor Pan-Afrikaans Denken bent begonnen, omdat je je een deel van de taart wilde?

‘Nee, dat is een hele grote uitspraak. Maar ik begrijp wel dat je geld nodig hebt als je iets wilt. Dat is hoe de wereld werkt, toch? Als ik van hier naar daar ga, hoe idealistisch je ook bent, heb je geld nodig. Marcus Garvey gebruikte een lidmaatschapstelsel gebaseerd op aandelen in zijn organisatie. Hij stuurde aan op kapitaalaccumulatie en dat deed hij op gemeenschapsniveau, binnen zijn eigen groep. Het is een fascinerende casestudy van etnisch ondernemerschap, over vooruitgang via commerciële middelen.’

Maar je verkoopt geen auto's. Wat drijft mensen naar jouw school?

‘De ideologie van het Pan-Africanisme, wat voor verschillende mensen veel betekent. De grote Kwame Ture (de bekende Afro-Amerikaanse burgerrechtenacti-

vist, geboren als Stokely Carmichael, 1941-1998, red.) definieerde Pan-Africanisme als de totale bevrijding en vereniging van Afrika onder wetenschappelijk socialisme.

‘Dat was het doel. Veel mensen zijn terughoudend, zelfs over het idee van continentale eenheid en Afrika als één land. Maar in mijn idee kun je niet echt een Pan-Africanist zijn als je niet gelooft in de ontbinding van de koloniale Afrikaanse staten die werden gecreëerd tijdens de Conferentie van Berlijn (1884-1885, red.) en in een nieuw economisch systeem, dat de mensen op het continent een betere levenskwaliteit geeft. Eenheid is kracht. Kleine staten missen de kracht verandering teweeg te brengen maar als eenheid krijg je dingen voor elkaar, zoals bijvoorbeeld goede handelsovereenkomsten op globaal niveau.’

Dus zoals de Europese Unie, maar dan voor Afrika?

‘Ja, de oprichters van het Pan-Africanisme werden beïnvloed door de

de pure Pan-Africanisten geloofden, bij wijze van spreken, dat het een proces van honderden jaren zou zijn. Ik denk ook niet dat ik dit werk doe voor het heden. Zoals ik aan het begin al zei, is het intergenerationeel, ik ben slechts de kiem op de weg met deze school.’

Waarom zou iemand investeren in een school die alleen relevant is voor toekomstige generaties?

‘Wat is het alternatief? Hoe kun je Afrikaanse landen anders losmaken van het globale financiële systeem, zodat bedrijven Afrikaanse hulpbronnen niet langer in beslag nemen? Wat is het alternatief voor het gebruik van ons als goedkope arbeidskrachten voor de winning, productie en verkoop van onze mineralen op de wereldmarkt? Ik zie er geen. Dus, als mensen zeggen dat het een utopie is, antwoord ik: het is nu dystopie omdat er geen alternatieven zijn.’

Maar je bent gevestigd in het Verenigd Koninkrijk. Zou je dit werk niet in Afrika moeten doen?

‘Veel mensen zijn terughoudend, zelfs over het idee van continentale eenheid en Afrika als één land’

Europese Unie en de voorlopers daarvan. En ook door de Verenigde Staten, dat een vereniging van staten is zoals de naam al zegt.’

Maar is dat niet een soort utopie, al deze verschillende Afrikaanse landen te verenigen?

‘Dat is het als je gelooft dat je het kunt bereiken in één generatie of in één mensenleven. Sommige van

‘Afrikaanse mensen zijn overal. Dat betekent niet dat we geen eenheid zijn, maar we zijn tegelijkertijd enorm ontkoppeld. Als ik iemand kan verbinden en repatriëren om daar geweldig werk te doen, is dat een pluspunt voor hen en het continent. Maar tegelijk is het niet realistisch voor de meeste mensen in diaspora, die levens en gemeenschappen hebben opge-

NIGEL STEWART. FOTO: NIGEL STEWART

bouwd buiten Afrika, om fysiek terug te keren. Daarom heeft het vooral een mentale betekenis. Afrika voor de Afrikanen, thuis en in het buitenland, zei Garvey altijd. Wij als school geloven ook in het concept van de 'wereldwijde Afrikaanse familie'. Dat betekent dat waar je ook bent en wat je ook gelooft over repatriatie, je nog steeds een rol moet spelen in de ontwikkeling van het continent.'

meer de politieke filosofie van Africa First, wat een belangrijk aspect van Pan-Afrikanisme is. Maar ik ben het er wel mee eens dat er werk moet worden verricht rond anti-zwart racisme, als de Noord-Afrikaanse staten een sterke politieke unie willen vormen met de sub-Saharaanse staten. Antiracistische moet op de agenda komen. Zwarte mensen mogen zich niet geëxploiteerd en

'Afrikaanse mensen zijn overal. Dat betekent niet dat we geen eenheid zijn'

Maar hoe zit het dan met Noord-Afrika, waar Arabieren en Amazigh wonen?

'De noordelijke Arabische staten zijn allemaal gebouwd op Afrikaans land. Dat is een historisch feit. Dus, als je het hebt over Afrika kun je die staten niet negeren. Aan de andere kant ervaren ze niet de extreme armoede en het neokolonialisme, zoals in sub-Sahara Afrika. Naar mijn mening moet er meer worden gedaan om hen te integreren in de visie van een verenigd Afrika.'

Is dat niet een beetje moeilijk, met het hardnekkige anti-zwart racisme in bijvoorbeeld Tunesië?

'Sommigen zouden zeggen dat we het Pan-Afrikanisme moeten loskoppelen van die staten en ons moeten richten op de toestand in Sub-Sahara Afrika. Daar ben ik het echter niet mee eens.'

Want dat zou zwart nationalisme zijn?

'Dat zou ik niet zo zeggen, dat is niet hoe ik zwart nationalisme zie. Dat is naar mijn mening namelijk

tot slavernij gebracht voelen, wat nu gebeurt in Libië en Tunesië.'

En hoe kijk je naar witte mensen in Zuid-Afrika? Horen zij ook bij Zuid-Afrika?

'Azania is de oorspronkelijke naam van Zuid-Afrika. Het betekent 'land van de zwarten'. Zuid-Afrika is de naam die witte kolonisten aan het gebied hebben gegeven. Oppositieleider Julius Melema heeft een groot programma voor landrepatriëring voorgesteld, wat ik op het meest basale niveau het juiste vindt om te doen. Je kunt niet binnenkomen, iemands land stelen en dan zeggen dat het van jou is. Maar het is een gevoelige en controversiële kwestie. Ik kan begrijpen dat mensen als Julius Malema voor onrust kunnen zorgen. Hier moet zorgvuldig en constructief over worden nagedacht. Tegelijkertijd kunnen we niet voorbijgaan aan het feit dat interne ontheemding en het lijden van zwarte mensen rechtstreeks voortkomen uit de koloniale geschiedenis van Zuid-Afrika. Het is de olifant in de kamer.

'Zwarte mensen mogen zich niet geëxploiteerd en tot slavernij gebracht voelen, wat nu gebeurt in Libië en Tunesië'

'Ik geloof dat het nationalisatieprogramma van Melama tot op zekere hoogte de commerciële belangen van witte mensen in beschouwing zal nemen, maar de duivel zit in de details. We moeten een manier vinden om dat land vreedzaam terug te geven aan de originele eigenaars.'

Krijg je ook kritiek of erger door dit werk te doen?

'Het veld waarin we werken is onderwijs en ontwikkeling. Mensen denken dat dit gratis zou moeten zijn, of dat ik culturele dingen zou moeten doen. Soms krijg ik

len, ontbreekt. Er zijn meer dan vijftig grassroots-organisaties die op een zeer competente manier aan gemeenschapswerk doen. Mooi werk, maar ik wil niet met hen concurreren. Ik richt mij liever op een andere doelgroep: de academici.'

Wat kunnen we verwachten van de School voor Pan-Afrikaans Denken?

'We hebben een aantal cursussen en evenementen gepland. We voerden op 11 april een intellectueel debat over zwarte identiteit in de diaspora. Ook onderzoeken we

'Je kunt niet binnenkomen, iemands land stelen en dan zeggen dat het van jou is'

negatieve reacties omdat ik dingen commercialiseer. Maar ik heb een gezin om te onderhouden. Een team dat salaris moet krijgen. Je betaalt ook als je naar een restaurant gaat.

Bovendien worden we ervan beschuldigd te intellectueel bezig te zijn. Maar dat heeft een reden. Het intellectuele kapitaal in onze gemeenschap, iets dat essentieel is om een rol van betekenis te spe-

het zwart-zijn in Groot-Brittannië en het Pan-Afrikanisme met een van onze partners, de School of Oriental and African Studies (SOAS) in Londen. Er is namelijk een behoorlijke kloof tussen deze twee. Black British, een parapluorganisatie voor de zwarte ervaring in Groot-Brittannië, haalt zijn neus op voor het Pan-Afrikanisme. Dat is een koloniale kloof die we naar mijn mening moeten herstellen.' ●

Is Iran de vijand, of tot vijand gem...

IRAN OP DE WERELDBOL. PIXABAY

Op zaterdagavond gebeurde wat al dagen in de lucht hing. Iran viel Israël aan. Het was alsof er die avond een theaterstuk in première ging, waarvan iedereen het scenario al kende. Want de aanval was onvermijdelijk nadat Israël het Iraanse consulaat in Damascus had vernietigd, zo gonsde in de week voor de aanval.

● MAJORIE VAN LEIJEN

Net als bij een goed toneelstuk wordt het publiek geraakt, ook al is het verhaal reeds bekend. De vijand laat zich zien, de verontwaardiging is groot. We voelen empathie met het slachtoffer, ondanks zijn of haar gebreken. Fictie? Niet op het wereldtoneel.

Ondanks de kritiek op Israël voor de gruwelijkheden in Gaza stonden westerse en Arabische bondgenoten het land zaterdagavond bij. Iran was de vijand, zo klonk het verhaal. Op 19 april vond

er een (beperkte) tegenaanval plaats. Was het Israël hierom te doen toen het land de diplomatieke onschendbaarheid aan zijn laars lapte en het Iraanse consulaat in Syrië onder vuur nam? En is Iran wel de vijand in dit verhaal?

Niet over nagedacht

De eerste vraag is lastig te beantwoorden, al is het alleen maar omdat Israël de aanval nooit officieel heeft opgeëist. Maar het effect is er in ieder geval, zo stelt Erwin van Veen, senior onderzoeker bij het Clingendael Instituut.

‘Er zijn twee hypothesen in omgang’, vertelt hij. Een daarvan is dat Israël inderdaad een reactie wilde uitlokken om daarmee de aandacht te verschuiven van Gaza

‘Je zou kunnen zeggen dat Iran zich inhield’

naar Iran. Een andere hypothese is dat Israël er onvoldoende over na heeft gedacht dat haar actie Iran in feite zou dwingen om te reageren.’

Van Veen neemt ons even mee in de tweede hypothese. De aanval van Israël op het consulaat was een vervolg op eerdere aanvallen op de Revolutionaire Garde van Iran. In december en wederom in januari doodde Israël al hooggeplaatste

leden van deze belangrijke militaire organisatie. Iran reageerde hier mondjesmaat en indirect op via gewapende groepen in Libanon en Irak. ‘Je zou kunnen zeggen dat Iran zich inhield’, legt Van Veen uit.

‘De aanval op het consulaat was een vervolg in deze serie, maar wel een escalatie. Het is een doelwit dat onschendbaarheid geniet onder de Weense conventie. Je

aakt?

‘Het was vooral een signaal richting Israël, om te laten zien waartoe Iran in staat was’

weet dat daar problemen van komen. Daarom lijkt deze hypothese mij niet zo waarschijnlijk.’

Een symbolische aanval

Ook over de tegenaanval van Iran op Israël doen verschillende interpretaties de ronde. Daags na de aanval doen tal van westerse analisten hun best om het gevaar van Iran te duiden. Hoe gevaarlijk is Iran ook alweer? Waartoe is het in staat? Hoe zat het ook alweer met het nucleaire programma, waar we zo bang voor waren?

Mehran Kamrava denkt dat de aanval op zaterdag niet erg gevaarlijk was. ‘Dit was vooral een symbolische aanval.’ Kamrava is directeur Iraanse Studies bij het Arabische Centrum voor Onderzoek en Beleidsstudies Iran in Qatar. Hij beschrijft de aanval van Iran als doelbewust berekend, bedoeld om een signaal af te geven in plaats van schade aan te richten. ‘Iran kondigde de aanval drie dagen van tevoren aan bij Koeweit, Irak en Turkije, wetende dat ze deze informatie door zouden spelen aan de Amerikanen.’

‘Het was misschien een manier om met eigen ogen te zien waartoe het Israëliëse luchtafweersysteem in staat was. Maar het was vooral een signaal richting Israël, om te laten zien waartoe Iran in staat was, zonder daadwerkelijk burgerdoelen te raken’, zo stelt hij.

Als deze uitleg klopt, dan is het geheel in lijn met het buitenlandbeleid van Iran in de afgelopen jaren: zo veel mogelijk zeggen door zo weinig mogelijk te doen. ‘Over het algemeen is het Iraanse buiten-

landbeleid in het Midden-Oosten vrij pragmatisch en realistisch, er is weinig ideologisch aan. Er is geen vooropgezet plan om de Iraanse invloed uit te breiden, Iran reageert over het algemeen redelijk defensief’, zegt Van Veen.

‘Neem de aanval op de Amerikaanse bases in Irak eerder dit jaar’, voegt Kamrava toe. ‘Ook hier gaven ze de Irakezen een waarschuwing, waardoor de Amerikanen genoeg tijd hadden om zich te verplaatsen. Hierdoor vielen er geen doden. Dit is het patroon van de manier waarop Iran reageert op Israël.’

Geen applaus

Het lijkt koorddansen, maar het applaus ontbreekt. Vooral in eigen land is er nog weinig begrip vanuit de bevolking voor wat Iran nu eigenlijk heeft gedaan, vertelt Kamrava. ‘Er heerst vooral onbegrip over de aanval, er zijn veel vragen. Iran legt niet aan het volk uit wat de ware intentie was van deze aanval, waardoor het lijkt op een mislukking. In Iran zelf wordt de aanval van zaterdagavond geridiculiseerd.’

Dit betekent niet dat het Iraanse volk oorlog wil, gaat hij verder. In de dagen na de aanval kwamen juichende Iraniërs in beeld op verschillende media. Hierdoor zou de indruk ontstaan dat Iran inderdaad uit is op oorlog, maar volgens Kamrava is dit een verkeerd beeld. ‘Iran wil geen escalatie.’

Het Westen interpreteerde de Iraanse actie tegen Israël niet als een symbolische daad maar als

een doelbewuste aanval. ‘Dit is niet een kwestie van verkeerd begrijpen, maar van verkeerd willen neerzetten’, zegt Van Veen. ‘Als je een beetje moeite doet Iran beter te begrijpen, dan kom je met een paar vrijdagmiddagen een heel eind.’

Het vijandsbeeld

Van Veen maakt een uitstapje in de geschiedenis. De highlights: de Iran-Irak oorlog (1980-1988) en de inval van de Amerikanen in respectievelijk Afghanistan (2001) en Irak (2003). In geen van deze oorlogen was Iran de agressor, maar ze verhoogden wel het dreigingsbeeld in Iran, zo legt Van Veen uit. ‘Daarnaast werd de Iraanse veiligheidslite die op het moment aan de macht is gevormd tijdens de Iran-Irak oorlog. Dit was een periode van enorme verwoesting in Iran, waarbij Irak wordt bijgestaan door grote delen van het Westen. Dit ter-

van Bagdad. Het label ‘schurkenstaat’ verklaart mede waarom Iran de Amerikanen keihard tegenwerkt in Irak en hier in feite een machtspositie in haar achtertuin creëert.’

‘Amerika heeft daarnaast zelf last van een soort van collectieve psychose ten aanzien van Iran na 1979, toen de Iraanse revolutie een einde maakte aan het regime van de sjah. Sindsdien hebben de VS Iran niet willen accepteren als een volwaardige speler in het Midden-Oosten’, stelt Van Veen. En dat resulteert in een reflex waarbij de Verenigde Staten Iran proberen te isoleren en neer te zetten als een kwaadwillende speler. Na de Amerikaanse inval van Irak in 2003 – die veel door Iran gesteunde weerstand ondervond – is dit alleen maar sterker geworden. En Israël heeft een goede propaganda-machine, die zich sinds 2010, zeker onder Netanyahu, sterk heeft inge-

‘In Iran zelf wordt de aanval van zaterdagavond geridiculiseerd’

wijl Irak de agressor was. Ironisch genoeg was het juist Israël dat Iran steunde, omdat het Saddam Hoessein als het grote gevaar beschouwde. Israël leverde hier op grote schaal wapens aan Iran.

Dit is de lens waardoor vervolgens in Tehran de oorlogen in Irak en Afghanistan geïnterpreteerd worden, gaat hij verder, Amerikaanse invasies van Iran's buurlanden. ‘Tussentijds voegt de Amerikaanse president George W. Bush Iran ook nog eens toe aan ‘*de axis of evil*’, terwijl datzelfde Iran net de Amerikanen in Afghanistan heeft geholpen, onder diezelfde generaal Qasem Soleimani die de VS in 2020 doodt bij het vliegveld

zet om Iran in een overdreven kwaad daglicht te stellen.’

Dreiging aanwezig

In sommige opzichten begrijpt Van Veen wel dat Iran als dreiging gezien wordt door Israël. Bijvoorbeeld in Syrië, waar Iran een grote rol speelt in de burgeroorlog. Als buurland van Israël is wat daar gebeurt ook een kwestie van nationale veiligheid voor Tel Aviv. Syrië is echter geen buurland van Iran, waardoor defensieve argumenten voor Iraanse inmenging niet overtuigen. En ook in Libanon heeft Israël wel redenen om zich zorgen te maken, want Hezbollah is een serieuze dreiging.’

‘Israël heeft een goede propagandamachine’

Bovendien is er ook het een en ander veranderd sinds de Israëlische campagne in Gaza, gaat hij verder. ‘Wat de regionale context van Gaza heeft laten zien is dat het As van Verzet (Iran en diens bondgenoten Hamas, Hezbollah en de Houthi’s) redelijk gesynchroniseerd opereert. Het beeld dat dat allemaal proxies zijn van Iran klopt niet, maar er is wel coördinatie van Iran en Hezbollah tussen al die partijen. Dat blijkt best aardig te functioneren. Ik denk dat er in Israël daardoor wel de nodige alarmbellen zijn afgegaan na 7 oktober. Dit is echter nog geen reden om een consulaat plat te leggen.’

Van Veen zoomt in op Nederland. ‘De staat gaat in cassatie (in hoger beroep bij de Hoge Raad, red.) tegen het exportverbod voor F-35 reserveonderdelen. Het ministerie van Buitenlandse Zaken schort toekomstige hulp aan de VN-hulporganisatie UNRWA op, met het volle inzicht in wat voor humanitaire gevolgen dat kan gaan hebben. Nederland onthoudt zich bovendien steeds weer van stemming in de Algemene Vergadering van de VN wanneer resoluties oproepen tot een staakt-het-vuren. Vanuit een dergelijke mate van steun is het logisch mee te gaan in het narratief van het goede Israël tegenover het slechte Iran en de

de westerse regeringen.’

Een bestaand patroon

Het is een patroon dat ten tijde van grote conflicten zichtbaarder wordt en waar ook de Arabische landen zich naar voegen. Hoewel Saoedi-Arabië toenadering blijft zoeken tot Iran lichtte het koninkrijk de VS wel in over de naderende Iraanse drone- en raketaanval op Israël. En ofschoon Jordanië het geweld van Israël in Gaza de afgelopen maanden sterk veroordeelde haalde dit koninkrijk meerdere Iraanse raketten uit de lucht in zijn eigen luchtruim. ‘Jordanië is uiteindelijk een vrij autoritaire monarchie, waarbij de elite militair afhankelijk is van de Verenigde

vergelde, tegen het advies van de Amerikaanse president Joe Biden in. Op donderdagnacht heeft Israël vermoedelijk een aanval uitgevoerd op een locatie in Iran. En Iran zal daar weer op moeten reageren, verwacht Kamrava. Zal het dan weer gaan om een symbolische aanval? ‘Dat hangt af van de schade die Israël aanricht. Als Israël een aanval pleegt waarbij doden vallen dan zal Iran misschien wel een tegenaanval verrichten die gelijk daaraan staat.

Volgens Van Veen kan dit spel nog wel even duren, hoewel hij eerder verwacht dat er meer symbolische aanvallen zullen volgen dan acties waarbij daadwerkelijk op grote schaal doden vallen. ‘Dit

‘Iran was altijd de favoriete boeman van het Midden-Oosten’

‘Het Westen heeft zich toch altijd achter Israël geschaard?’

Onvoorwaardelijke steun

Verbazingwekkend vindt hij het niet dat westerse landen klakkeloos meegaan in het huidige narratief van Israël. ‘Landen als Nederland, Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten hebben zich ook voor deze recente uitwisseling van aanvallen praktisch onvoorwaardelijk achter Israël geschaard. En dat ondanks de enorme verwoestingen in Gaza, dat bovendien kampt met een ernstige hongersnood.’

dreiging die van het laatste land uitgaat.’

Ook Kamrava is niet verbaasd over de westerse opstelling. ‘Welke verschuiving van de opinie? Het Westen heeft zich toch altijd achter Israël geschaard?’ merkt hij cynisch op. ‘De Europese Unie heeft blijkbaar geen moeite met de genocide in Gaza. De EU heeft de Israëlische aanval op de Iraanse ambassade niet veroordeeld, hoewel Iran daar wel om heeft gevraagd. Dat is de hypocrisie van

Staten en financieel van Saoedi-Arabië’, legt Van Veen uit. ‘En omdat het Iraanse regime zijn aanval op Israël al ruim van te voren had aangekondigd was het makkelijk punten te scoren bij de VS.’

‘Iran was altijd de favoriete boeman van het Midden-Oosten’, zegt Kamrava en hoewel dit even op de achtergrond leek te zijn verdwijnen sinds de oorlog in Gaza staat deze boeman nu weer volop in de spotlights. Kamrava gelooft ook dat dit conflict voorlopig nog wel even voortduurt. ‘Ik hoop dat ik ongelijk heb, maar ik denk dat we aan het begin staan van een vicieuze cirkel van Israëlische aanvallen en Iraanse tegenaanvallen.’

Zolang Israël het nodig vindt

Israël heeft laten weten dat het de Iraanse aanval in ieder geval zal

kan duren zolang Israël het nodig vindt de aandacht af te leiden van de verwoestingen en de hongersnood in Gaza. De Israëlische premier Benjamin Netanyahu heeft een constante serie aan gebeurtenissen nodig om verdere internationale veroordeling van Israël te voorkomen.’

Israël bewandelt immers een doodlopend pad, aldus Van Veen. Er is nu een enorm Palestijns vluchtelingenprobleem. Gaza kampt met een hongersnood. Er lopen bovendien twee rechtszaken tegen Israël en Hamas niet vernietigd. Ook Hezbollah blijkt een taaie tegenstander en Israël is intern diep verdeeld. Dus wat kan Israël doen? ‘Alles wat je kunt doen om je eigen problemen te verhullen met nieuwsberichten over een ander probleem, waar je zelf beter uitkomt, is mooi meegenomen.’ ●

ABDELKADER BENALI

Schrijver.

Marokkaanse datingshow haalt oude denkbeelden overhoop

Er is ophef ontstaan in Marokko over een datingprogramma, *Blind date by Outfit*. Een jonge Nederlands-Marokkaanse vrouw in korte rok ondervraagt vier jongemannen die verborgen staan achter een wit scherm. Na elke vraag besluit de vrouw welke man ze beter wil leren kennen. Die blijft achter, de afvaller toont zich waarna er een nietszeggend gesprekje volgt. Ze begint te twijfelen met welke jongen ze verder zal daten. Gelukkig is daar de hulp van haar beste vriend, een hond. Die mag kiezen.

Ik beschouw dit YouTube-programma als intelligente satire die de vinger op de zere plek legt. Het zet de ongelijke verhoudingen in Marokko als het gaat om partnerkeuze op scherp. Deze keer bepaalt de vrouw welke man ze wil. En het gebruiken van een hond is natuurlijk een onderminning van de mannelijke beschikingsmacht. Lager dan een hond kan je niet gaan, is de overtuiging in de volkscultuur. Maar is de man in zijn onstoppable lust tot versieren, verleiden en onderwerpen van de vrouw niet zelf honds bezig?

De jongedame in kwestie mag ondertussen het land niet uit, de

Het gebruiken van een hond is natuurlijk een onderminning van de mannelijke beschikingsmacht

mannen daarentegen lopen vrij rond. De influencer is vastgehouden, waarmee wordt onderschreven wat het programma aan de kaak stelt: de onderdanige houding die de patriarchale maatschappij van vrouwen verwacht. Eerst toestemming vragen aan je man.

Ik kan deze polemieek niet los zien van het grotere, serieuze debat dat op dit moment plaatsvindt in de Marokkaanse samenleving, namelijk de aanpassing van het familierecht. De koning van Marokko heeft opdracht gegeven om het familierecht ten faveure van de vrouw te herzien. Het advies dat de werkcommissie heeft gegeven stuit vanuit de conservatieve hoek op een golf van kritiek. De vrouw krijgt de langverwachte rechten. De patriarchale macht die van Allah gegeven is, zou hiermee onbehoorlijk wor-

den beperkt. Het moderniserende familierecht past bij de veranderende samenleving waarin participatie van de vrouw in alle geledingen niet te stoppen is. Vooral in de grote steden is dit goed te zien. Het platteland is een ander verhaal en Marokko is ook een boerensamenleving.

Sowieso gaat de nieuwe generatie Marokkanen hard op YouTube. Voor wie zoekt is er een heerlijk aanbod van culturele dieptegesprekken, religieuze pep-talks en schaamteloze kletspraat. Men bevraagt elkaar tot op het bot, of serveert in kleurrijke documentaires aspecten van de Marokkaanse geschiedenis. Het is een Marokko waarin niet eerst om toestemming wordt gevraagd maar men meteen uit de startblokken schiet.

Dit jaar zou Marokko voor de eerste keer in haar geschiedenis

deelnemen aan de prestigieuze Venetië Biënnale, het tweejaarlijkse kunstevenement. De bedoeling was dat drie vrouwelijke kunstenaars hun werk zouden tonen. Die deelname ging door gekonkel achter de schermen uiteindelijk niet door. Maar deze YouTube-show van tiktoker Armani L'Goumani zou ingezonden moeten worden. Heel wat oude denkbeelden over gender, macht en representatie worden overhoop gehaald. De ondervraagde mannen leggen maar wat graag hun hoofd op het hakblok, daarmee onderschrijvend dat een man voor een mooi meisje alles zou doen. Hoewel sexy gekleed heeft Armani met haar zoetgevooides stem de touwtjes strak in handen.

Armani zelf snapt niet waarom ze wordt vastgehouden. 'Ik respecteer de normen en waarden van Marokko, ondanks dat ik niet de enige ben die er misschien zo bij loopt.' Daarmee heeft ze een punt. De show laat zien wat Marokkanen elke dag in de grote steden allang geaccepteerd hebben, dat niemand iets te zeggen heeft over wat je draagt. En dat wat je draagt de ander geen vrijbrief geeft om je als een ding te behandelen. Dat is namelijk bij de beesten af. ●

Zionisten doen alsof ze voor alle Joden spreken

Je moet van goede huize komen om als Jood Israël kritiek te geven. De druk is enorm, schrijft Meijer ten Zijthoff.

BEELD: PIXABAY

● MEIJER TEN ZIJTHOFF

Het is onrustig in Joods Nederland. En die onrust neemt alleen maar toe naarmate Israël zijn oorlog in Gaza en het Midden-Oosten doorzet. Nu het conflict ook in Nederland is geland, worden Joden alhier onder druk gezet om partij te kiezen.

Maar Joods Nederland, waar heb ik het dan over? De Joodse gemeenschap is ten slotte zeer divers en het deel dat zich als Jood identificeert reikt verder dan zij die geboren zijn uit een Joodse moeder of tot het jodendom zijn bekeerd zoals de halacha, de Joodse wet voorschrijft. Zo is er de vaderjood, volgens de Joodse wet niet Joods, maar voor zichzelf soms wel. Ik ben daar één van. En dan zijn er nog mensen die Joodse roots ervaren omdat bijvoorbeeld één of meerdere familieleden in

de tweede of derde graad in de Tweede Wereldoorlog zijn gekomen of zaten ondergedoken. De mate van zich Joods voelen is een individuele kwestie, daar is niks zinnigs over te zeggen. Gelukkig maar. Dat Joden een volk zijn of enkel verbonden zijn via het geloof, laat ik hier in het midden.

Het leeuwendeel van de Joden is seculier of licht religieus. Deze mensen vieren soms de feestdagen en sabbat, maar leven niet strikt volgens de wetten van de Thora en zijn ook niet als zodanig

te herkennen. Daarnaast heb je de orthodoxe Joden, die soms herkenbaar zijn aan kleding en hoofdbedekking.

De meeste de Joden in Nederland zijn echter zo geassimileerd dat ze niet te onderscheiden zijn van andere Nederlanders.

Veilige haven

Zij identificeren zich via de Shoah, de uitroeiing van de Joden in de Tweede Wereldoorlog. Die gebeurtenis is voor velen hét dramatisch ijkpunt in hun familiege-

schiedenis. Een deel van hen voelt daarnaast diepe liefde voor het land Israël en identificeert zich ermee. Het land dat zich in 1948 als veilige haven voor alle Joden opwierp, het Beloofde Land. Sommigen hebben er gewoond of hebben er familie wonen. Toch is er een deel Nederlandse Joden dat niets heeft met Israël, dat het niet als Joods thuisland ziet. En dan zijn er nog Joden die zich nergens mee identificeren, ik noem hen de stille Joden. Zie hier de Joodse gemeenschap in Nederland in een notendop.

Wat ik hier en daar opvang en zelf ervaar is dat je je als Jood, soms onbewust, verantwoordelijk voelt voor Israëls gedrag en plaatsvervangende schaamte ervaart. Alsof je er iets van moet vinden, wat natuurlijk niet zo is.

De huidige Gaza-oorlog trekt een zware wissel op de Joodse gemeenschap en leidt tot heftige discussies. Er wordt van velen verwacht dat ze stelling nemen. Ben je vóór of tegen Israël? En als je vóór Israël bent, dan ben je automatisch tegen de Palestijnen en andersom. Meer smaken zijn er niet. Het is amper voor te stellen dat je in het huidige conflict voor beide partijen bent. Het kan dat alleen de slachtoffers aan beide zijden je raken en dat je verder geen mening over het conflict hebt.

Aan de ene kant trekt de pro-Israëllobby zoals het Centraal Joods Overleg (CJO) en het Centrum Informatie en Documentatie Israël (CIDI) aan je. Aan de andere kant wordt er van je verwacht dat je het opneemt voor de Palestijnen en Israël stevig veroordeelt, of het land als natie helemaal afwijst.

Voor veel Joden is dat niet zo eenvoudig, want de druk is enorm. Voor mij geldt dat ik geen binding heb met het land Israël, er geen familie heb wonen en mij daarom zonder gêne kan uitspreken en dat

doe ik ook. Mijn ongezouten kritiek op de stichting van het land en zijn gedrag tegenover de Palestijnen steek ik niet onder stoelen of banken, ook al levert me dat afkeur op.

Zionistische Joden, zoals een aantal familieleden en kennissen, keerden me de rug toe en ik werd verketterd op sociale media. So be it. Ik ken meer Joden, of hen die zich als zodanig identificeren, in dezelfde positie. Wij worden met open armen ontvangen door de pro-Palestijnse beweging, maar niet gehoord in de media. Waarom eigenlijk niet?

We worden gelijkgesteld met

waarbij het gaat over Joodse stereotypering komt weinig meer voor en is van oudsher een rechts-extremistisch fenomeen. Nieuw antisemitisme betekent voor de pro-Israëllobby vooral kritiek op Israël hebben en die kritiek wordt voor het gemak door hen omgebogen tot Jodenhaat. Met die term word je, Jood of niet Jood, zoveel om je oren geslagen dat je het wel uit je hoofd laat om kritiek op Israël te hebben. Dat is wat ze beogen.

De lobby opereert via (sociale) media en via politieke bijeenkomsten. Zij heeft een luide stem en kaapt het debat. Het is daarbij

sterk gepolariseerde discussie in het nauw komt. Het zijn Joden die het zionistische verhaal niet afkeuren, die het land kennen en er verliefd op zijn geworden. Die er familie of kennissen heeft wonen. Deze mensen keuren het gedrag van Israël tegenover de Palestijnen af en willen het liefst gelijkwaardigheid voor alle bewoners. Zij krijgen tranen in hun ogen bij het zien van de beelden van doden en verwoestingen in Gaza en ze zijn kritisch op de Israelische regering, maar ze willen en kunnen het land Israël niet afvallen, dat gaat hen te ver. En dat mag, daar moet ruimte voor zijn in het debat. Het zijn mensen die liever met beide kampen in gesprek blijven.

En er zijn er die helemaal niets van de situatie vinden en zich ook niet verantwoordelijk voelen. Dat mag ook.

De Joodse gemeenschap is meer dan de lobby. Er zijn er die zich in het debat niet als Jood profileren als ze pro-Palestina zijn, want ze vrezen de toorn van die lobby. Ze blijven onzichtbaar. Dat vind ik ernstig, alhoewel dat is veranderd naarmate de oorlog langer duurt, want er zijn steeds meer Joden die hun mond wel openendoen.

Ik vind dat de Israëllobby, maar ook de pro-Palestijnse beweging alle Joodse burgers serieus moeten nemen door rekening te houden met de diversiteit. Probeer Joden die onderscheid maken tussen het land Israël in al haar schoonheid en haar gruweldaden, erbij te houden en respecteer de stille stem. Maar bovenal: geef ruimte aan Joden die Israël sterk veroordelen vanwege de behandeling van Palestijnen. Rechtvaardigheid en barmhartigheid behoren tenslotte tot de Joodse traditie. 'Wat gij niet wilt dat u geschiedt, doet gij dat ook een ander niet.' •

De huidige Gaza-oorlog trekt een zware wissel op de Joodse gemeenschap

Hamas en steunen terroristen. Hiermee worden we ontdaan van ons Joods-zijn.

Die Jodenrol is enkel weggelegd voor hen die nagenoeg kritiekloos achter alles wat Israël doet staan. Ik noem hen zionistische Joden. Zij leggen, gesteund door de lobby, hun wil op en doen alsof ze voor alle Joden spreken. Zij zijn ook de eersten die over antisemitisme beginnen, want ze voelen zich snel gediscrimineerd. Nieuw antisemitisme heet dat, want het oude antisemitisme,

bedenklijk dat zij met uiterst rechts in zee gaat, dat enkel zijn moslimhaat boost via steun aan Israël. Het merendeel van hen weet niet eens waar Israël en Palestina liggen en roeptoert maar wat.

Tranen in de ogen

Er is echter ook een groep Joden die liefde voor het land Israël koestert, maar de misdaden tegen de Palestijnen afkeurt. Een groep waarvoor ook aandacht moet zijn omdat die door de

‘Toen Hamas de macht kreeg moes

‘Hamas pleegt terroristische aanslagen, maar is ook een bevrijdingsbeweging die de Palestijnen wil bevrijden van de Israëlische bezetting’, zegt universitair hoofddocent Joas Wagemakers.

● EWOUT KLEI

Wagemakers doceert Islam en Arabisch op de afdeling Filosofie en Religiestudies aan de Universiteit Utrecht en is gespecialiseerd in salafisme en de Moslimbroederschap. Hij is nu bezig met een boek over Hamas, dat later dit jaar in de boekhandel zal liggen.

‘Mijn boek gaat over de geschiedenis en ideologie van de organisatie, hoe Hamas is veranderd in de loop van de tijd’, legt Wagemakers uit. ‘Het boek gaat niet zozeer over 7 oktober en de gebeurtenissen daarna. Uiteraard ontkom ik er niet aan om ook hierover te schrijven, maar het is niet mijn focus.’

‘Hamas werd opgericht in 1987, voor het ontstaan van de Palestijnse Autoriteit in 1994’, vertelt Wagemakers. ‘Het kwam voort uit de Egyptische Moslimbroederschap, die uit 1928 stamt. De Palestijnse tak werd in 1945 opgericht. Het draaide om prediking en sociaal werk, hoewel het in 1948 wel meevocht in de oorlog met Israël. Afgezien van deze oorlog was de Palestijnse Moslimbroederschap een vreedzame beweging. Ze waren uiteraard niet blij met de Israëlische bezetting, maar de strategie was eerst de samenleving te islamiseren voordat de strijd met Israël kon worden aangegaan.’

‘Na de oorlog van 1967, toen Israël de Gazastrook, de Westbank en de Golanhoogte bezette, kwam er steeds meer kritiek op de geweldloze koers van de Moslimbroederschap. Er ontstonden afsplitsingen, zoals de Islamitische Jihad in 1981, die wel tegen Israël wilde strijden. Ook binnen de Mos-

limbroederschap gingen stemmen op om de wapens op te nemen tegen Israël. Dit bleef een onderstroom tot 1987, tijdens de eerste Intifada. In december van dat jaar richtten Palestijnen in de Gazastrook Hamas op, omdat men dat zag als het juiste moment; zeer veel Palestijnen zochten toen immers de confrontatie met Israël en de Moslimbroederschap kon niet ach-

Dit is toch opportunistisch? De Moslimbroeders worden vervolgd, dus we gooien hen voor de bus?

‘Dat ligt genuanceerder. Hamas heeft de Moslimbroederschap niet verloochend. De ideologische band bestaat nog steeds. Maar soms moet Hamas pijnlijke keuzes maken. Tot tien jaar geleden zat het hoofdkwartier van Hamas in Damascus. Maar

In 2006 won Hamas de Palestijnse verkiezingen. Het waren eerlijke verkiezingen’

terblijven. De oprichters van Hamas wilden echter niet tegen Israël vechten onder de vlag van de Moslimbroederschap. Want ze waren bang dat de organisatie zou worden verboden als de strijd mislukte.’

Bestaat de Palestijnse Moslimbroederschap nog?

‘Nee. Hamas slokte de Palestijnse Moslimbroederschap helemaal op. In 1988 schreef de organisatie in haar handvest dat ze verbonden zijn met de Moslimbroederschap. Maar de Palestijnse Moslimbroederschap als organisatie maakte plaats voor Hamas. In 2017 verbrak Hamas bovendien de banden met de Egyptische Moslimbroederschap, die door Egypte nu zwaar wordt vervolgd. Hamas streefde naar betere banden met Egypte en andere islamitische landen.’

zingen eerlijk gewonnen.’

Israël heeft sindsdien de Gazastrook geblokkeerd. Is dit nu ‘s werelds grootste openluchtgevangenis geworden, wat linkse activisten vaak zeggen?

‘De Palestijnen in de Gazastrook hadden al te kampen met werkloosheid, armoede en Israëlisch geweld. Ook het geweld van nu is niet nieuw. In 2008/2009, 2012, 2014 en 2021 voerde Israël militaire operaties uit in de Gazastrook, maar op minder grote schaal.

‘De Israëlische en Egyptische blokkade leidde ertoe dat veel goederen de Gazastrook niet bereikten. Geen ijzer en metaal, maar ook bepaalde levensmiddelen niet. Maar de situatie toen is niet te vergelijken met de situatie nu. Op dit moment heeft 99 procent van de bevolking te weinig eten en dreigt er voor veel mensen honger.’

Aan de andere kant zijn er criticasters die beweren dat Hamas de eigen bevolking onderdrukt. Na 2006 zijn er nooit meer vrije verkiezingen georganiseerd. Niet op de Westbank door Fatah, niet in de Gazastrook door Hamas.

‘Hamas accepteerde in 2006 het democratisch proces en deed mee aan de verkiezingen. Maar vanwege de moeilijke situatie – veel ambtenaren steunden Fatah – was Hamas genooddaakt om de ministeries te vullen met eigen mensen. Hamas ging daarin verder dan strikt noodzakelijk was. Toen Hamas de macht greep in de Gazastrook werden alle Fatah-ambtenaren ontslagen en vervangen door mensen van Hamas. Ook werden de media die Fatah steunden gesloten en journalisten die met Fatah sympathiseerden opgepakt.

‘Bovendien voerde Hamas een islamiseringspolitiek. Dit leidde – hier en daar – tot incidenten. Vrouwen zonder hoofddoek werden lastiggevallen door de politie. Hamas nam daar later weer afstand van.’

Hamas week uit naar Qatar, omdat president Assad oorlog voerde tegen het Syrische volk. Hamas wilde niet tegenover de Syrische burgers komen te staan.

Hamas lijkt veel meer de partij te zijn van het Palestijnse volk dan het corrupte Fatah.

‘Dat klopt. In 2006 won Hamas de Palestijnse verkiezingen. Het waren eerlijke verkiezingen. Maar Israël, de Verenigde Staten en de Europese Unie accepteerden de verkiezingsuitslag niet, omdat Hamas aanslagen pleegde. Vervolgens onderhandelden Fatah en Hamas over een compromis. Hamas deed veel water bij de wijn, maar Fatah wilde de macht niet opgeven. Daarom greep Hamas de macht in Gaza, waar de beweging het sterkst was. Ik noem het geen coup, want Hamas had de verkie-

t het ineens politiek bedrijven'

EEN PRO-HAMAS-DEMONSTRATIE IN RAMALLAH, 2007 (BEELD WIKIMEDIA: COMMONS HOHEIT)

Hoe radicaal is Hamas als het om geloof gaat?

'Toen Hamas de macht kreeg in de Gazastrook moest het ineens politiek bedrijven, besturen, verantwoordelijkheid dragen. De gewapende strijd had niet langer het primaat. Hier was ook oppositie tegen. Er kwamen gewapende groepen van jihadi-salafisten, die een radicalere koers voorstonden en aanslagen wilden plegen.

'Aanvankelijk tolereerde Hamas deze groepen en ging met

hen in gesprek, om ze tot andere gedachten te brengen. Maar deze organisaties radicaliseerden en gingen clandestiene activiteiten ondernemen buiten Hamas om. Toen een groep militanten een moskee bezette besloot Hamas in te grijpen. De moskee werd omsingeld en de militanten werden doodgeschoten.'

Arabische leiders bewijzen lippendienst aan het Palestijnse volk. Maar pro-Hamas waren ze

toch niet echt. Hoe zit dit?

'Hamas werd niet alleen geïsoleerd door Israël, Fatah, de VS en de EU, maar na 2011 keerden diverse Arabische landen zich tegen de Moslimbroederschap. Sinds 2020 sloot een aantal Arabische landen bovendien vrede met Israël, helemaal buiten de Palestijnen om. De directe oorzaken van 7 oktober liggen volgens mij dan ook in deze situatie. Hamas wilde het nationale, regionale en internationale diplomatieke isolement doorbreken.'

Heeft de aanval van 7 oktober de positie van Hamas internationaal gezien versterkt?

'De positie van de Palestijnen is wel sterker geworden. Er heerst nu een sterk gevoel dat er een Palestijnse staat moet komen. Maar ik weet niet of Hamas hiervan profiteert. Internationaal heerst nu het gevoel: die Palestijnse staat moet er komen, maar zonder Hamas.'

'Aan de kant van de Palestijnen

staan is tegenwoordig een gerespecteerd standpunt. Maar aan de kant van Hamas staan is dat niet.'

Maar Israël is internationaal gezien wel duidelijk verzwakt.

'Het ligt wat genuanceerder. Arabische leiders streven nog steeds naar diplomatieke banden met Israël. Ze willen deze niet verbreken, omdat ze hiermee hun goede banden met het Westen in gevaar brengen. Tegelijkertijd kunnen ze het anti-Israëlische sentiment onder hun burgers niet negeren. Daarom zetten ze hun plannen nu in de ijskast. Op langere termijn zit het aangaan van betere betrekkingen wel in de planning. Helemaal bij figuren als de Saoedische kroonprins Mohammed Bin Salman.'

Hoe zit het met de Turkse president Recep Tayyip Erdogan? In zijn retoriek is hij fel anti-Israël. Tegelijkertijd exporteert Turkije wapens naar Israël.

'Op dit moment heeft 99 procent van de bevolking te weinig eten en dreigt er voor veel mensen honger'

‘Toen Hamas de macht kreeg in de Gazastrook moest het ineens politiek bedrijven’

‘Erdogan is doorgaans minder fel en een stuk pragmatischer dan zijn retoriek doet vermoeden. Dat geldt ook voor zijn beleid ten aanzien van Israël.’

Had Israël na 7 oktober niet de Hamastop moeten uitschakelen, in plaats van de Gazastrook aan te vallen?

‘Israël zou dat hebben gedaan als ze alleen een probleem hadden met Hamas. Maar Israël heeft ook een probleem met de Palestijnen. Zelfs als Israël Hamas zou vernietigen, dan heeft het nog geen plan voor wat daarna moet gebeuren.’

Kan Israël Hamas verslaan?

‘Als Israël Hamas als organisatie weet weg te vagen ontstaat er een Hamas 2.0. Want door al die burgerslachtoffers te maken roept Israël alleen maar haat op. Maar ik

geloof niet dat Hamas verdwijnt. Ze overleven het wel. Hamas is nog steeds populair in de Gazastrook, zo blijkt uit recente opiniepeilingen. Dat komt omdat Hamas zich consequent verzet tegen de Israëlische bezetting. Dat is een verschil met Fatah, dat zich gecompromitteerd heeft door te vaak met Israël samen te werken.’

Hoe duidt u de polarisatie in Nederland na 7 oktober?

‘De aanval van Hamas en de Israëlische reactie hierop hebben de polarisatie enorm versterkt. Veel mensen zijn 7 oktober zelf vergeten, vanwege het geweld dat nu een half jaar lang elke dag de Palestijnen in de Gazastrook treft. Maar er zijn ook mensen die 7 oktober als een argument zien om het Israëlische geweld te

rechtvaardigen. Je ziet dat mensen in Nederland, maar ook in andere landen, de gebeurtenissen sinds 7 oktober aangrijpen om hun eerdere standpunten te bevestigen. De een wijst vooral naar Israël en het Palestijnse leed, de ander naar Hamas en het Israëlische leed.

‘Maar de schaal van de Israëlische invasie zorgt er nu wel voor dat Israël steeds meer kritiek krijgt. De aanslag die op 7 oktober begon was na een paar dagen de kop ingedrukt. In Gaza worden nu elke dag onschuldige burgers gedood. En dat een half jaar lang.’

Hoe rechtvaardigt Hamas de gebeurtenissen van 7 oktober, ideologisch gezien?

‘Het plegen van aanslagen, maar ook het vermoorden van vrouwen en kinderen en het ontvoeren van mensen, dat mag allemaal volgens de ideologie van Hamas. Men legi-

Hoe zit het met die verkrachte vrouwen?

‘De Verenigde Naties hebben een rapport uitgebracht, waarin staat dat veel vrouwen op 7 oktober slachtoffer waren van seksueel geweld. De VN-onderzoekers weten niet of de verkrachtingen van te voren gepland waren, of dat militanten zich aan verkrachtingen bezondigden in de roes van de strijd. En waren het Hamas-strijders die zich aan verkrachtingen schuldig maakten, of waren het andere militanten? Islamitische Jihad, de Al Aqsa-Martelarenbrigade en individuele strijders die nergens bij hoorden, deden ook mee aan de aanval. We weten heel veel dingen niet.’

Ten slotte: sommigen noemen Hamas een terreurorganisatie, anderen spreken over een bevrijdingsbeweging. Hoe ziet u dit?

‘De positie van de Palestijnen is wel sterker geworden, maar ik weet niet of Hamas hiervan profiteert’

JOAS WAGEMAEKERS (BEELD: YOUTUBE)

timeert dit door te wijzen op de Israëlische dienstplicht, die voor iedereen geldt en die in zekere zin van iedereen – ook vrouwen – militairen maakt. Daarnaast stelt Hamas dat men burgers alleen doodt in reactie op Palestijnse burgerslachtoffers die door Israël zijn veroorzaakt. Maar het verkrachten van vrouwen is niet toegestaan. Hamas ontkent nu ook dat dit is gebeurd. Hamas is geen IS, die zich erop voor laat staan vrouwen te verkrachten en vrouwen als seksslaven te exploiteren.’

‘Hamas is zonder meer een verzetsorganisatie en een bevrijdingsorganisatie. Ze strijden tegen de Israëlische bezetting en willen Palestijnen bevrijden. Maar tegelijkertijd moet je ook kijken naar de middelen die ze inzetten. Ze zetten terrorisme in. Dat woord gebruik ik ook in mijn werk als wetenschapper. Hamas doet opzettelijk aan politiek gemotiveerd geweld tegen burgers. Dat is terrorisme. Ik zeg dan niet: hun zaak is niet rechtvaardig. Daar laat ik mij überhaupt niet over uit.’ •

CHRIS AALBERTS

Journalist en auteur van o.a. 'De puinhopen van rechts'. Doceert Media & Journalistiek aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Tientallen redenen waarom het PVV-kabinet er nog steeds niet is

De parlementaire journalistiek staat al weken te posten bij een deur in de Tweede Kamer, waarachter de formatie plaatsvindt. Of tenminste, plaats zou moeten vinden, want een nieuw kabinet is in geen velden of wegen te bekennen. Afgelopen maand lasen we in de krant dat de politiek leiders van de vier formerende partijen nog niet veel verder zijn gekomen dan het oplezen van hun eigen verkiezingsprogramma's. Vervolgens hoorden we dat ze beter ook niet met elkaar in één ruimte kunnen zitten.

Waar zou dit nou eigenlijk aan liggen? Laten we kijken naar de persoonlijkheden aan de formatietafel en de wereld waarin zij zich begeven.

Wilders

Geert Wilders leidt de grootste partij van het land, maar heeft eigenlijk een eenmanszaak die naar eigen inzicht allerlei mensen in politieke functies benoemt. Het heeft lang geduurd, maar nu zie je pas goed wat een eenmanspartij is: een organisatie waarin Wilders nooit compromissen hoeft te sluiten, altijd zijn eigen wil kan doordrukken en zich onaantastbaar kan wanen. Hoe vaak zou Wilders

sinds 2004 interne kritiek hebben gekregen? Er is een aantal gevallen bekend, maar die mensen zijn allemaal geen onderdeel meer van de partij.

Zou zo'n man in staat zijn tot compromissen?

Van der Plas

Caroline van der Plas lijkt heel anders dan Wilders, maar een volwassen partij kun je BBB niet noemen. Deze bestaat uit een klein netwerk van bekenden dat weliswaar leden toelaat, maar hen geen echte macht geeft. Ze fungeren vooral als applausmachine. Echte invloed op kandidatenlijsten en de inhoud hebben leden vrijwel niet.

Tel daarbij op dat BBB financiële kennis ontbeert en dat men Europese instellingen niet uit elkaar kan houden, terwijl men wel wensen heeft ten aanzien van Europees stikstofbeleid. Ook heeft BBB geen ideologie. Onlangs moest Van der Plas toegeven dat ze niet weet of ze voor de Lelylijn is: een snelle trein van Amsterdam naar Groningen. Wij maar denken dat BBB over regionale bereikbaarheid gaat. Een trein die ook Friesland met de Randstad verbindt, drijft de Friese huizenprijzen op, aldus Van der Plas.

Zou zo'n politiek leider goed kunnen onderhandelen?

Een volwassen partij kun je BBB niet noemen

Omtzigt

Dan hebben we Pieter Omtzigt. Een heel goed Kamerlid en hij verdient lof voor zijn harde werk van de afgelopen jaren, maar hij is ondertussen wel heilig verklaard. Het probleem van NSC ligt voor de hand: deze club bestaat bij de gratie van Omtzigt, iedereen heeft zijn baantje aan hem te danken en dus is hij intern onaantastbaar. Hoeveel kritiek zou hij van zijn fractiegenoten krijgen?

Tel daarbij op dat het speerpunt 'goed bestuur' niet past bij een kabinet waarin wetenschapsontkenners à la BBB en moslimhatters à la Wilders zitten en je weet dat NSC intern nooit tot overeenstemming kan komen over deelname aan welke rechtse samenwerking dan ook.

Zou het makkelijk formeren zijn met Omtzigt?

Yesilgöz

Tot slot Dilan Yesilgöz. Ze leidt in theorie de enige normale partij van deze vier, maar iedereen kan van kilometers afstand zien dat de VVD verdeeld is. De populistische Bolkestein-flank wordt door Yesilgöz met haar migratieleugens en PVV-vrijage op haar wenken bediend, maar de gematigdere flank van echte liberalen zal ervan gruwen. Dat zij zich stilhouden zegt niets over de interne weerstand.

Yesilgöz kan op televisie doen alsof haar partij verenigd is, ze 'aan onze kant staat' en het allemaal wel goed gaat komen, maar de goede verstaander denkt dat ze er vooral zit bij gebrek aan een echte opvolger voor Mark Rutte. Het is makkelijk gezegd dat Yesilgöz een tussenpaus is, maar daarmee is er nog geen vervanger. En als die er komt, heeft die precies hetzelfde probleem als zij.

Rara, zou Yesilgöz vol overtuiging in de onderhandelingen zitten?

Misschien komt dit PVV-kabinet er toch, maar alle seinen staan op rood en eigenlijk kan iedere neutrale buitenstaander dat al heel lang zien. Wordt het niet gewoon tijd voor een kabinet-Timmermans? Het zou veel problemen oplossen. ●

dK.Academie

voor €29,95 p.m.

Maandelijks
opzegbaar

dK.Academie is de community van lezers van het crossmedia-platform *de Kanttekening*.

Als actieve members staan we maandelijks stil bij een actueel of relevant thema, zoals terrorisme, geld, modern China of de Nederlandse rechtsstaat. Het gekozen thema ondersteunen we met het volgende:

- Maandelijks een boek uit de reeks *Elementaire Deeltjes* van Amsterdam University Press, waarover het *Nederlands Dagblad* recenseert: 'beter dan Google en Wikipedia samen', ter waarde van € 15,00 per titel.
- Toegang tot de luistercolleges van Home Academy ter waarde van € 12,50 per maand.
- Een abonnement op het maandblad van *de Kanttekening* inclusief digitale toegang ter waarde van € 12,95.
- Toegang tot maandelijkse meet-ups met boeiende sprekers en schrijvers, inclusief één introducté per keer.
- Interessante kortingen op culturele evenementen, films, theaters, musea, concerten, optredens en exposities.

Bovendien besteden we in *de Kanttekening* uitgebreid aandacht aan het thema van die maand. Je leest dan stukken van bekende en minder bekende schrijvers, allen experts in het desbetreffende vakgebied.

Word nu onderdeel van dK.Academie voor slechts € 29,95 per maand.

In samenwerking met:

